

Journal of Research in Educational Systems

Volume x, Issue x, 2026
Pp.

Print ISSN: 2383-1324
Online ISSN: 2783-2341

Homepage: www.jiera.ir

Article Info:

Article Type:

Research Article

x

Keywords:

adolescent,
cyberbullying,
research

bullying,
qualitative

Identifying the factors affecting the formation of cyberbullying in students: A qualitative study

Hassan Jafarzadeh Dashbolagh¹, Ali Sheykholeslami^{2✉}, Somayyeh
Taklavi³, Nastaran Seyedesmaili Ghomi⁴

1. Department of Psychology, Ard.C., Islamic Azad University, Ardabil, Iran.
hassanjafarzadeh93@iau.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0003-3040-7138>

2. Corresponding author, Professor, Department of Counseling, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. E-mail: sheykholeslami@uma.ac.ir
<https://orcid.org/0009-0001-8216-1953>

3. Department of Psychology, Ard.C., Islamic Azad University, Ardabil, Iran. staklavi@iau.ac.ir
<https://orcid.org/0000-0001-7025-8363>

4. Assistant Professor of Psychology and Education of Exceptional Children, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
E-mail: seyedesmaili@uma.ac.ir
<https://orcid.org/0000-0003-3472-8713>

Abstract

Objective: Cyberbullying has been a major concern among adolescents in recent years and has attracted a wave of research. However, the various dimensions of this problem are not well understood. Accordingly, the aim of the study was to identify the factors affecting the formation of cyberbullying in students.

Method: The present study is a qualitative study of the type of content analysis in terms of its applied purpose and data collection method. The statistical population of the study was all male students in the second year of high school in Ardabil in the academic year 2024-2025, of which 11 people were selected as a statistical sample through purposive sampling after screening and considering the saturation point. The data collection tool included a semi-structured interview and the cyberbullying/victimization experiences questionnaire (CBVEQ; Antoniadou et al., 2016). In the present study, data analysis was performed using a two-stage open and categorical coding method and SPSS software was used to determine the kappa coefficient.

Results: Based on the findings, 40 concept codes were identified from the initial coding, and after applying secondary and categorical coding, 13 sub-concepts and 5 main categories were obtained, including: sadism, lack of empathy, difficulty in emotional self-regulation, impulsive behaviors and online disinhibition.

Conclusions: According to the results obtained, various factors are effective in the formation of cyberbullying, and paying attention to them can play a key role in controlling and preventing cyberbullying behaviors in students.

Cite this article: Jafarzadeh Dashbolagh, H., Sheykholeslami, A., Taklavi, S., & Seyedesmaili Ghomi, N. (2025). Identifying the factors affecting the formation of cyberbullying in students: A qualitative study. *Journal of Research in Educational Systems*, x (X), -. <https://doi.org/10.22034/jiera.2026.571498.3440>

© The Author(s) **Publisher:** Iranian Educational Research Association
DOI: <https://doi.org/10.22034/jiera.2026.571498.3440>

Introduction

Today, adolescents are among the highest consumers of social media platforms. In this regard, Tu (2025) believes that the main motivations for adolescents using social media are to stay connected with friends, better understand people, and present themselves to others. Moreover, Sala et al. (2024) have stated that the use of social media facilitates interactions among adolescents. Despite these real or perceived benefits, social media can become a space where antisocial behaviors such as bullying and harassment are more likely to occur. In this context, Bozzola et al. (2022) have argued that increased participation in social media exposes adolescents to greater risks associated with it, one of the most common of which is cyberbullying. Specifically, several studies have addressed the relationship between social media use and cyberbullying (Nobakht et al., 2025; Pang et al., 2025).

Cyberbullying is a form of bullying that occurs through digital devices such as mobile phones, computers, and tablets (Ray et al., 2023). Overall, the issue of cyberbullying has become an increasing concern in theoretical and methodological approaches (Sheikh-al-Islami et al., 2025), to the extent that in recent years, a wave of research has emerged internationally, focusing on examining the nature of cyberbullying, estimating its prevalence, or identifying the factors influencing it (Kowalski et al., 2019). However, some authors have highlighted the challenges of classifying and defining the spectrum and diversity of cyberbullying behaviors, contrasting them with traditional bullying, and pointed out the limitations arising from the lack of clear definitions of cyber-violent behaviors (Santre, 2023). As reported in a recent study by Peter & Petermann (2018), 24 different definitions of cyberbullying were proposed between 2012 and 2017.

Additionally, Rejeb et al. (2025) argued that cyberbullying behaviors are highly dependent on the environment in different countries and are influenced by the educational system, school environment, cultural norms, and interpersonal relationships. Therefore, identifying the factors influencing the formation of cyberbullying should be done with consideration of the culture of the society. This study can provide valuable insights for researchers to further explore the hidden dimensions of this issue and, secondly, it can offer

suitable preventive and therapeutic strategies for psychologists, school counselors, and psychotherapy centers based on the identified factors in the cultural context of our country. Therefore, the present study was conducted to identify the factors influencing the formation of cyberbullying among students.

Method

The present study is a qualitative research of the thematic analysis type, conducted through face-to-face interviews with students. The statistical population of the study consisted of all male students in the second cycle of secondary school in Ardabil city during the academic year 2023-2024. The sample size for the study was 11 students, selected using purposive sampling, after screening based on the Cyberbullying-Victimization Experience Questionnaire (Antoniadou et al., 2016) and selecting those with scores higher than the cut-off score (cut-off score 30; Antoniadou et al., 2016). It is important to note that the sampling of students continued until the process of exploration and analysis reached theoretical saturation. Since the researcher reached this saturation after interviewing 11 participants, 11 students were selected as the sample from the 15 students who had been screened.

In the present study, the interviews were conducted in person with note-taking and were also recorded (with the permission of the interviewees). The mean and standard deviation of the interview duration were 34.19 ± 5.31 minutes. The interviews were held at one of the counseling centers in Ardabil city (the Ibn Sina Counseling and Psychotherapy Center). Additionally, despite registering information in the protocols, an immediate review of the text took place after each interview, and necessary notes were added. The recorded interviews were generally transcribed on the same day, and the transcription included details such as the time and location of the interview, its duration, and the participant's code.

The coding of the interviews in this study involved open coding and axial coding, based on the three-stage coding method by Strauss & Corbin (1997). Since the aim of this study was to identify the concepts and categories influencing students' cyberbullying experiences, the third stage of coding, which involves selective coding (identifying the core category and finding relationships between various categories and the central category; Kalantari, 2020), was not performed. The researcher was able to identify the influential

concepts and categories after completing the first two stages of coding. Finally, the data were manually coded after the interviews were completed. Additionally, SPSS software was used to calculate the kappa coefficient.

Results

According to the findings, the mean age and standard deviation of the students' age group were 17.36 ± 1.05 years. Among the students, 28.57% were in the first grade, 42.86% in the second grade, and 28.57% in the third grade. The amount of time spent using virtual space showed the lowest frequency between one and two hours (14.28%), while the highest frequency was above three hours (57.15%). The least frequent occurrence of bullying was reported as three instances (14.28%), while the most frequent was more than five instances (42.85%) of bullying in the current

year. Additionally, one participant (9.90%) had divorced parents, and 10 participants (90.10%) had parents who were not divorced.

Based on the findings, a total of 99 initial codes were identified from the interviews. Then, by eliminating overlapping concepts and merging closely related ones, 40 distinct concepts were identified. After performing the selective coding (secondary stage), 13 sub-concepts were identified, which included: enjoyment of bullying, bully behaviors, curiosity, lack of understanding of the victim, victim behaviors, bully's emotions, bully's feelings, self-regulation, intolerance, lack of control over situations, fearlessness of the deterrent force, familiarity status, and imitation tendencies. The identified categories are presented below through axial coding (Table 1).

Table 1. Categorization of the Concepts Identified in the Interviews through Axial Coding

Categories	Concepts	Categories	Concepts
Sadism	Enjoyment of Bullying	Online Disinhibition	Inhibition Control Problems
	Bully's Behaviors		Familiarity Status
	Curiosity		Imitativeness
difficulty in emotional self-regulation	Bully's Emotions	Impulsive Behaviors	Intolerance
	Bully's Feelings		Lack of Control over Situations
	Self-Regulation	Lack of Empathy	Lack of Understanding of the Victim
			Victim's Behaviors

Table 1 presents the categorization of the concepts identified in the interviews through axial coding. The purpose of axial coding is to establish relationships between the categories generated in the open coding phase. This process is typically based on the paradigmatic model and helps the theorist to facilitate the theory-building process (Kalantari, 2020). Accordingly, a total of five main categories were identified as follows:1. Sadism (with the concepts of enjoyment of bullying, bully behaviors, and curiosity) 2. Lack of Empathy (with the concepts of lack of understanding of the victim and victim behaviors) 3. difficulty in emotional self-regulation (with the concepts of bully's emotions, bully's feelings, and self-regulation) 4. Impulsive Behaviors (with the concepts of intolerance and lack of control over situations) 5. online disinhibition (with the concepts of problems with the deterrent force, familiarity status, and imitativeness)

Conclusions

This qualitative study aimed to identify the factors influencing the formation of cyberbullying among adolescents. In this study, five main categories were identified, including sadism, lack of empathy, difficulty in emotional self-regulation, impulsive behaviors, and online disinhibition. The role of each of these categories is discussed below.

Sadism: sadism is defined as the tendency to derive pleasure from the suffering of others (Bonfa-Araujo et al., 2025). According to Panatik et al. (2022), sadism is highlighted as a unique and significant predictor of cyberbullying.

Lack of Empathy: Based on the interviews with the students, it was found that the formation of cyberbullying is influenced by the category of lack of empathy. Empathy is the ability to recognize and respond to the mental states of others (Weisz & Cikara, 2021). Armstrong et al. (2023) have stated that adolescents engaged in cyberbullying, in contrast to face-to-face bullying, cannot see the distressed reactions of the victim, and this factor can increase their lack of empathy.

Difficulty in emotional self-regulation: Emotional self-regulation plays a crucial role in social functioning, social competence, emotional and cognitive well-being, and the control of impulsive behaviors (Andres, 2025). Emotional self-regulation refers to strategies that individuals use to manage their emotions in distressing situations (Geng et al., 2024). Evidence suggests that individuals with difficulty in emotional self-regulation are less able to control their emotions when experiencing negative emotional states (Edler & Valentino, 2024).

Impulsive Behaviors: Impulsive behavior is defined as the preference for immediate rewards, a tendency toward risk-taking, seeking new sensations, finding simple ways to achieve rewards, and quick individual responses (Hou et al., 2024). It is believed that cyberbullying can manifest in violent and impulsive behaviors. The higher the impulsivity of an individual, the more likely they are to engage in risky behaviors such as bullying (Jahani-Zangir et al., 2025).

Online disinhibition: online disinhibition refers to the belief in a lack of control and concern about the consequences of one's actions in the online world (Zhao et al., 2022). Due to the effects of lack of inhibition online, adolescents with higher levels of online disinhibition are more likely to engage in cyberbullying (Yang et al., 2021).

In summary, the present study used a qualitative approach to identify the factors influencing the formation of cyberbullying among adolescents. In this study, the key indicators of cyberbullying formation were derived from qualitative interviews with 11 adolescents, each of whom, based on their understanding of their own experiences, reported different factors influencing the formation of cyberbullying. In a comprehensive view, it can be said that each of the identified sub-factors and main categories can play a key role as influential variables in controlling and even preventing cyberbullying behaviors among adolescents. Therefore, the results obtained from this research can serve as a significant tool for researchers, counselors, and psychotherapists in preventing and treating this issue.

This study faced certain limitations, including the lack of Persian academic resources on cyberbullying

(correlational and predictive studies), the study being conducted only on male students (gender limitation), bilingualism (occasionally some students used Turkish during interviews to clarify their meaning), and the cultural context of the study's sample (Ardabil city). Therefore, it is suggested that such studies be conducted on other groups (e.g., university students, adolescents in correctional facilities, etc.), as well as across genders and in various regions, to ensure that cultural and social differences are taken into account, leading to a more accurate identification of the factors influencing this issue. Finally, the researchers believe that the indicators identified in this study, due to their role in the formation of cyberbullying, can provide the necessary foundation for reducing this issue. Moreover, the information obtained can be used in the development of educational/therapeutic packages for preventing and treating this problem.

Ethical Considerations

The ethical principles have been followed in this article, and data fabrication, result distortion, and plagiarism have been avoided.

Authors' Contribution

All authors contributed to various aspects of this research (implementation, writing, and others).

Conflict of Interest

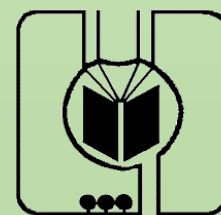
According to the authors' statement, there are no conflicts of interest in this article.

Funding

No financial support was received from any funding organizations in the public, commercial, or non-profit sectors.

Acknowledgements

The authors express their gratitude and appreciation to all the participants in this study.

پژوهش در

نظام‌های آموزشی

دوره X، شماره X، ۱۴۰۵
ص -

شاپا (چاپی): ۲۳۲۴-۲۳۸۳

شاپا (الکترونیکی): ۲۳۴۱-۲۷۸۳

Homepage: www.jiera.ir

درباره مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله:

واژه‌های کلیدی:

مطالعه کیفی، نوجوانان، قلدری، قلدری سایبری

شناسایی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری قلدری سایبری در دانش‌آموزان: یک مطالعه کیفی

حسن جعفرزاده داشبلاغ^۱، علی شیخ الاسلامی^۲، سمیه تکلوی^۳، نسترن سیداسماعیلی قمی^۴

۱. گروه روانشناسی، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران. رایانامه: hassanjafarzadeh93@iau.ac.ir

۲. نویسنده مسئول، استاد گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران. رایانامه:

sheykholeslami@uma.ac.ir

۳. گروه روانشناسی، واحد اردبیل، دانشگاه آزاد اسلامی، اردبیل، ایران. رایانامه: staklavi@iau.ac.ir

۴. استادیار روانشناسی و آموزش کودکان استثنائی، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی،

اردبیل ایران. رایانامه: seyedesmaili@uma.ac.ir

چکیده

هدف: قلدری سایبری در سال‌های اخیر به عنوان یکی از نگرانی‌های اساسی در بین نوجوانان بوده و موجی از پژوهش‌ها را متوجه خود کرده است. با این وجود ابعاد گوناگون این معضل به خوبی شناخته نشده است. براین اساس هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری قلدری سایبری در دانش‌آموزان بود.

روش: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها یک پژوهش کیفی بود. جامعه آماری پژوهش تمامی دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۴-۱۴۰۳ بودند که تعداد ۱۱ نفر به روش نمونه‌گیری هدفمند بعد از غربالگری و با در نظر گرفتن نقطه اشباع به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و پرسشنامه تجربه قلدری- قربانی سایبری (CBVEQ; Antoniadou et al., 2016) بود. در پژوهش حاضر تحلیل داده‌ها با استفاده از تحلیل مضمون به روش کدگذاری دو مرحله‌ای باز و مقوله‌ای و نرم افزار SPSS برای تعیین ضریب کاپا صورت گرفت.

یافته‌ها: براساس یافته‌ها ۴۰ کد مفهومی از کدگذاری اولیه شناسایی شد که بعد از اعمال کدگذاری ثانویه و مقوله‌ای ۱۳ مفهوم فرعی و ۵ مقوله اصلی شامل: دیگرآزاری، عدم همدلی، مشکل در خودتنظیمی هیجانی، رفتارهای تکانشی و عدم بازداری آنلاین به‌دست آمد.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج به‌دست آمده عوامل مختلفی در شکل‌گیری قلدری سایبری مؤثرند که توجه به آنها می‌تواند در کنترل و پیشگیری از رفتارهای قلدری سایبری در دانش‌آموزان نقش کلیدی داشته باشد.

استناد به این مقاله: جعفرزاده داشبلاغ، ح.، شیخ الاسلامی، ع.، تکلوی، س.، و سید اسماعیلی قمی، ن. (۱۴۰۵). شناسایی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری قلدری سایبری در دانش‌آموزان: یک مطالعه کیفی. پژوهش در نظام‌های آموزشی، X(X)، -.

<https://doi.org/10.22034/jiera.2026.571498.3440>

ناشر: انجمن پژوهش‌های آموزشی ایران

© نویسندگان

مقدمه

امروزه نوجوانان جزء پرمصرف‌ترین کاربران شبکه‌های اجتماعی هستند (اسمعیلی و دیگران، ۱۴۰۲). در این خصوص Tu (2025) بر این عقیده است انگیزه‌های اصلی نوجوانانی که از رسانه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند در ارتباط ماندن با دوستان، شناخت بهتر مردم و ارائه خود به دیگران است. بعلاوه Sala و دیگران (2024) بیان کرده‌اند که بهره‌گیری از شبکه‌های اجتماعی تعاملات بین نوجوانان را تسهیل می‌کند. علی‌رغم این مزایای واقعی یا درک شده، رسانه‌های اجتماعی می‌توانند به مکانی تبدیل شوند که در آن رفتارهای ضداجتماعی مانند قلدری و آزار و اذیت بیشتر صورت می‌گیرد (حائری و دیگران، ۱۴۰۰). لذا، مشارکت بیشتر در رسانه‌های اجتماعی، نوجوانان را بیشتر در معرض خطرات مرتبط با آن قرار می‌دهد. در این خصوص (Bozzola et al., 2022) بیان کرده است که مشارکت بیشتر در رسانه‌های اجتماعی، نوجوانان را بیشتر در معرض خطرات مرتبط با آن قرار می‌دهد، که یکی از شایع‌ترین این خطرات قلدری سایبری^۱ است. به طور خاص، چندین مطالعه به رابطه بین استفاده از رسانه‌های اجتماعی و قلدری سایبری اشاره کرده‌اند (Nobakht et al., 2025; Pang et al., 2025).

قلدری سایبری، نوعی قلدری است که از طریق دستگاه‌های دیجیتالی مانند تلفن‌های همراه، رایانه‌ها و تبلت‌ها صورت می‌گیرد (Ray et al, 2023). Krämer و دیگران (2018) نیز آن را توهین و تخریب فردی در گروه‌های مجازی و شبکه‌های اجتماعی، پخش شایعات در مورد افراد، محروم کردن فردی از حضور در گروه‌ها و شبکه‌های مجازی و تشویق دیگران به عدم توجه به فردی خاص تعریف کرده‌اند. به طور کلی معضل قلدری سایبری تبدیل به یک نگرانی رو به افزایش در رویکردهای نظری و روش‌شناختی شده است (شیخ‌الاسلامی و دیگران، ۱۴۰۴)؛ به گونه‌ای که در سال‌های اخیر موجی از پژوهش‌ها در خارج از کشور صورت گرفته است که هدف خود را به بررسی ماهیت قلدری سایبری، برآورد شیوع و یا عوامل موثر بر آن اختصاص داده‌اند (Kowalski et al., 2019) و آمارها نیز حاکی از شیوع بالای این معضل در بین نوجوانان است (Romualdo et al., 2025; Saruddin et al., 2025).

با این وجود؛ برخی از نویسندگان با اشاره به وجود مشکل در طبقه‌بندی و تعریف طیف و تنوع رفتارهای قلدری سایبری، ویژگی‌های آن‌ها در مقایسه با قلدری سنتی و محدودیت‌های ناشی از فقدان تعاریف روشن از رفتارهای خشونت‌آمیز سایبری را برجسته کرده‌اند (Santre, 2023). چنانچه در بررسی اخیر Peter & Petermann (2018) از قلدری سایبری گزارش کردند که ۲۴ تعریف مختلف از قلدری سایبری بین سال‌های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۷ ارائه شده است. همچنین Vivolo-Kantor و دیگران (2014) در بررسی مؤلفه‌های خاص قلدری سایبری بیان کردند که پنج مؤلفه یعنی عدم تعادل قدرت، قصد آسیب، آسیب تجربه قربانی، تکرار و رفتار پرخاشگرانه اغلب در این تعریف گنجانده شده‌اند. گذشته از این، Grigg (2010) با اشاره به وجود مشکل در تعریف دقیق از مفهوم قلدری سایبری به این نتیجه می‌رسد که لازم است به سمت مفهومی در سطح بالاتری از انتزاع برویم که شامل تمام رفتارهای آنلاین است که با سطح بالای پرخاشگری مشخص می‌شود. بنابراین، مفهوم تهاجم سایبری^۲ را معرفی می‌کند که برای توصیف طیف گسترده‌ای از رفتارهای سایبری غیر از قلدری سایبری استفاده می‌شود. بعلاوه محققان دیگری به متمایزسازی مفاهیم دیگری که ممکن است با قلدری سایبری اشتباه گرفته شوند، اشاره می‌کنند، مانند مفهوم نفرت سایبری^۳ (محتوایی که به شهرت آسیب می‌رساند یا باعث خشونت علیه گروه‌ها یا افراد به عنوان اعضای گروه‌ها می‌شود) (Fulantelli et al., 2022). با بررسی و

1. cyberbullying
2. cyber-aggressio
3. cyberhate

جستجو در سایت‌های علمی داخل کشور در پژوهش حاضر مشخص شد این مفهوم تاکنون در تحقیقات داخلی مورد مطالعه قرار نگرفته است.

با این حال نتایج مطالعات چندی بر تأثیرگذاری عوامل مختلفی بر قلدری سایبری اشاره کرده‌اند. برای مثال ویژگی‌های شخصیتی (Xu et al., 2024; جهانی‌زنگیر و دیگران، ۱۴۰۲)؛ مشکل در همدلی (Hikmat et al., 2024; Yang et al., 2021)؛ مشکلات مربوط به کنترل هیجانات (Johander et al., 2022)؛ عوامل مرتبط با مدرسه مانند محیط مدرسه، ارتباط با معلمان، همکلاسی‌ها و همسالان (Hou et al., 2024; Zhu et al., 2025) و مشکلات عاطفی (Rebisz et al., 2023). بعلاوه مطالعه رحمتی و سیفی (۱۴۰۰) نشان داد که گرچه عوامل حفاظت‌کننده و خطرناک فردی-شخصیتی، اجتماعی، تحصیلی و خانوادگی زیادی وجود دارند که با مزاحمت سایبری، در طیف گسترده‌ای از سنین مرتبط‌اند؛ ولی، پژوهش‌ها در کل محدود هستند.

نکته حائز اهمیت اینکه Rejeb و دیگران (2025) استدلال کردند که رفتارهای قلدری سایبری، در کشورهای مختلف، به شدت به محیط وابسته است و تحت تأثیر سیستم آموزشی، محیط مدرسه، هنجارهای فرهنگی و روابط بین فردی قرار می‌گیرد. براین اساس؛ شناسایی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری قلدری سایبری با توجه به فرهنگ جامعه باید صورت گیرد و انجام پژوهش حاضر می‌تواند در حله اول اطلاعات مفیدی در اختیار پژوهشگران به منظور بررسی عمیق‌تر ابعاد نهفته این معضل قرار دهد و در حله دوم زمینه درمانی و پیشگیرانه مناسبی برای روان‌شناسان، مشاوران مدارس و مراکز روان‌درمانی با توجه به عوامل شناسایی شده در بافت فرهنگی کشورمان را فراهم نماید. افزون براین، محققان معتقدند که اگرچه رفتارهای قلدری و قلدری سایبری بدون شک به هم مرتبط هستند، اما قلدری سایبری به دلیل ماهیت عمومی آن در یک محیط آنلاین، می‌تواند از قلدری سنتی در ایجاد آسیب اجتماعی و روانی پیشی بگیرد (Tagaymuratovna, 2025)؛ به ویژه اینکه یک مطالعه تطبیقی بین نوجوانان کانادایی، چینی و ایرانی نشان داد که نوجوانان ایرانی در مقایسه با نوجوانان دو کشور دیگر از حیث سایبری قلدرتر بودند (Shohoudi Mojdehi et al., 2019) و این موضوع زنگ هشدار برای پژوهشگران، مشاوران و روان‌شناسان است تا اقداماتی مناسب در راستای پیشگیری از این مشکل صورت دهند. لذا پژوهش حاضر به سبب شناسایی عوامل مؤثر براین معضل می‌تواند به عنوان یک مطالعه پیشرو (با توجه به خلاء پژوهشی محسوس در داخل کشور)، گامی مناسب در خصوص راهنمایی و یاری محققان و روان‌درمانگران باشد. براین اساس پژوهش حاضر به منظور شناسایی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری قلدری سایبری دانش‌آموزان انجام شد.

روش

پژوهش حاضر یک مطالعه کیفی از نوع تحلیل مضمون بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بودند. تعداد نمونه مورد پژوهش ۱۱ نفر بودند که به روش نمونه‌گیری هدفمند و بعد از غربالگری براساس پرسشنامه تجربه قلدری-قربانی سایبری (Antoniadou et al., 2016) و دریافت دو نمره بالاتر از نمره برش (نمره برش ۳۰؛ Antoniadou et al., 2016) انتخاب شدند. لازم به ذکر است نمونه‌گیری از دانش‌آموزان در این پژوهش بر اساس مصاحبه رو در رو، تا زمانی ادامه داشت که فرایند اکتشاف و تحلیل به نقطه اشباع نظری^۱ برسد و چون پژوهشگر بعد از مصاحبه با ۱۱ نفر به این اشباع رسید، لذا از بین دانش‌آموزان غربالگری شده که ۱۵ نفر بودند، ۱۱ نفر به عنوان نمونه آماری در نظر گرفته شدند.

میانگین و انحراف معیار گروه سنی دانش آموزان $17/36 \pm 1/05$ بود. $28/57$ درصد دانش آموزان پایه اول، $42/86$ درصد پایه دوم و $28/57$ درصد پایه سوم بودند. میزان استفاده از فضای مجازی با کمترین فراوانی بین یک تا دو ساعت ($14/28$ درصد) و بیشترین فراوانی بالای سه ساعت ($57/15$ درصد) بودند. کمترین فراوانی دارای سه بار قُلدري ($14/28$ درصد) و بیشترین فراوانی دارای بیش از پنج بار ($42/85$ درصد) قُلدري در سال جاری داشتند. همچنین یک نفر ($9/90$ درصد) دارای والدین طلاق گرفته و ۱۰ نفر ($90/10$ درصد) بدون طلاق والدین بودند.

در پژوهش حاضر، مصاحبه‌ها به صورت حضوری با یادداشت برداری و نیز ضبط شده (با کسب اجازه از مصاحبه شوندگان) انجام شد. میانگین و انحراف معیار زمان مصاحبه‌ها برابر $34/19 \pm 5/31$ بود. مکان مصاحبه یکی از مراکز مشاوره شهر اردبیل انتخاب شد (مرکز مشاوره و روان درمانی ابن سینا). شرایط ورود به مصاحبه شامل تکمیل فرم رضایت نامه شرکت در پژوهش، عدم ابتلاء به مشکلات روانشناختی حاد (براساس گزارش خود افراد شرکت کننده)، دانش آموز پسر دروه دوم متوسطه بودن، داشتن حداقل ۲ مورد رفتار قُلدري سایبری تا زمان انجام مصاحبه و ملاک‌های خروج شامل انصراف در حین مصاحبه از سوی دانش آموز یا یکی از والدین آنان و محرز شدن هر گونه مشکلات روانشناختی حاد در حین مصاحبه بود. اصول اخلاقی رعایت شده در این پژوهش شامل: دریافت رضایت نامه کتبی از مشارکت کنندگان (جهت شرکت در این پژوهش، اجازه ضبط و یادداشت برداری از مصاحبه‌ها) بود، مشارکت کنندگان از موضوع پژوهش، ضرورت‌ها و اهداف پژوهشگر در انتخاب و پیگیری چنین موضوعی و همچنین روش اجرای مصاحبه و پژوهش به صورت کلی مطلع شدند. مشارکت کنندگان آزادانه حق انصراف و خروج از پژوهش را داشتند، به تمامی مشارکت کنندگان اطمینان داده شد که اطلاعات شخصی آنها محرمانه است. همچنین کُد اخلاق از کمیته اخلاق در پژوهش، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل با شناسه IR.IAU.ARDABIL.REC.1403.171 دریافت شد.

تحلیل داده‌های کیفی در پژوهش حاضر بر اساس تحلیل مضمون و رویکرد کُدگذاری Corbin & Strauss (1997) در دو مرحله کُدگذاری باز و کُدگذاری محوری انجام شد. با نظر به اینکه در این مطالعه، هدف شناسایی مفاهیم و مقوله‌های تأثیرگذار بر قُلدري سایبری دانش آموزان بود، لذا مرحله سوم کُدگذاری که کُدگذاری انتخابی (شناسایی نقطه کانونی و یافتن روابط بین مقولات مختلف و مقوله کانونی؛ کلانتری، ۱۳۹۹) است، انجام نشد و پژوهشگر با انجام دو مرحله کُدگذاری توانست مفاهیم و مقوله‌های تأثیرگذار را شناسایی نماید. به منظور افزایش شفافیت و قابلیت پیگیری فرایند تحلیل، مراحل تحلیل داده‌ها به صورت گام به گام انجام گرفت. در گام نخست، مصاحبه‌های ضبط شده بلافاصله پس از انجام مصاحبه پیاده سازی و به متن نوشتاری تبدیل شدند. سپس متن هر مصاحبه چندین بار توسط پژوهشگر اصلی مطالعه شد تا آشنایی عمیق با داده‌ها و درک کلی از تجربه‌های مشارکت کنندگان حاصل شود. در این مرحله، یادداشت‌های اولیه و تأملات تحلیلی پژوهشگر در کنار متن مصاحبه‌ها ثبت شد.

در گام دوم، متن مصاحبه‌ها به واحدهای معنایی کوچک‌تر تقسیم شد. هر واحد معنایی شامل جمله، عبارت یا بخشی از گفته‌های مشارکت کنندگان بود که حاوی یک مضمون یا معنای مرتبط با عوامل مؤثر بر شکل گیری قُلدري سایبری بود. سپس برای هر واحد معنایی، یک کُد اولیه اختصاص داده شد. این مرحله همان کُدگذاری باز اولیه بود که با هدف استخراج حداکثری مفاهیم از داده‌ها و بدون تحمیل مقوله‌های از پیش تعیین شده انجام گرفت. در این مرحله، ۹۹ کُد اولیه از متن مصاحبه‌ها استخراج شد.

در گام سوم، گدهای اولیه مورد بازبینی، مقایسه و پالایش قرار گرفتند. گدهایی که از نظر معنایی مشابه، هم پوشان یا تکراری بودند در یکدیگر ادغام شدند و گدهایی که وضوح مفهومی کافی نداشتند با بازگشت مجدد به متن مصاحبه‌ها اصلاح شدند. در نتیجه این فرایند، ۴۰ مفهوم اولیه به دست آمد. سپس در مرحله دوم کُدگذاری باز، این مفاهیم بر اساس شباهت معنایی، ارتباط مفهومی و نزدیکی تجربی در قالب مفاهیم فرعی سازمان دهی شدند. حاصل این مرحله شناسایی ۱۳ مفهوم بود.

در گام چهارم، کُدهای محوری انجام شد. در این مرحله، مفاهیم فرعی استخراج شده با یکدیگر مقایسه شدند و بر اساس ارتباط مفهومی، نقش آن‌ها در تبیین پدیده مورد مطالعه و قرابت نظری با ادبیات قلداری سایبری، در مقوله‌های انتزاعی‌تر سازمان‌دهی شدند. در نتیجه کُدهای محوری، پنج مقوله اصلی شناسایی شد. این مقوله‌ها بیانگر مهم‌ترین عوامل موثر بر شکل‌گیری قلداری سایبری در دانش‌آموزان مشارکت‌کننده در پژوهش بودند.

کُدهای داده‌ها در ابتدا توسط پژوهشگر اصلی انجام شد. به منظور افزایش اعتمادپذیری و کاهش سوءگیری فردی در تحلیل داده‌ها، بخشی از متون مصاحبه‌ها در اختیار دو کُدهار همکار دارای تخصص در روان‌شناسی قرار گرفت. این کُدهاران شامل دو نفر از دانش‌آموختگان/دانشجویان دکتری روان‌شناسی بودند که با روش پژوهش کیفی و کُدهای داده‌های مصاحبه‌ای، آشنایی داشتند. کُدهاران به صورت مستقل بخشی از متون مصاحبه‌ها را بررسی و کُدهای کردند. سپس کُدهای استخراج شده توسط پژوهشگر اصلی و کُدهاران همکار با یکدیگر مقایسه شد. همچنین در مواردی که بین کُدهاران اختلاف نظر وجود داشت، اختلاف‌ها از طریق بحث گروهی، بازگشت مجدد به متن خام مصاحبه‌ها، بررسی زمینه بیان مشارکت‌کننده و مقایسه کُدهای پیشنهادی با سایر کُدهای مشابه حل شد. ملاک تصمیم‌گیری نهایی، انطباق کُدها با معنای گفته مشارکت‌کننده، تناسب آن با هدف پژوهش و توافق میان کُدهاران بود. در صورتی که کُدهای از نظر مفهومی با بیش از یک مفهوم ارتباط داشت، پس از بررسی مجدد متن و زمینه مصاحبه، در مفهومی قرار گرفت که بیشترین قرابت معنایی را با آن داشت.

افزون بر این به منظور افزایش اعتبار و اعتمادپذیری یافته‌های کیفی در پژوهش حاضر، از مجموعه‌ای از راهبردهای متداول در پژوهش‌های کیفی بهره گرفته شد تا معیارهایی همچون اعتبار^۱، قابلیت اتکا^۲ و تأییدپذیری^۳ تقویت شود. نخست، برای افزایش اعتبارپذیری یافته‌ها از روش بازبینی مشارکت‌کنندگان^۴ استفاده شد؛ بدین صورت که بخشی از داده‌های استخراج شده و تفسیرهای اولیه پژوهشگر در اختیار برخی از مشارکت‌کنندگان قرار گرفت و از آنان خواسته شد درباره میزان انطباق مضامین و تفاسیر ارائه شده با تجربه‌های واقعی خود اظهار نظر کنند. بازخوردهای دریافت شده نشان داد که مضامین استخراج شده تا حد زیادی بازتاب‌دهنده تجربه‌های آنان بوده و در موارد محدودی نیز توضیحات تکمیلی مشارکت‌کنندگان به روشن‌تر شدن برخی مفاهیم و اصلاح جزئی در کُدها کمک کرد. علاوه بر این، برای کاهش سوءگیری احتمالی پژوهشگر در تحلیل داده‌ها از راهبرد بازبینی همتایان^۵ استفاده شد. در این راستا، دو نفر از دانش‌آموختگان یا دانشجویان دکتری روان‌شناسی که با روش‌های پژوهش کیفی و تحلیل داده‌های مصاحبه‌ای آشنایی داشتند، در فرایند کُدهای و تحلیل مشارکت کردند. بخشی از متون مصاحبه‌ها به صورت مستقل توسط آنان کُدهای شد و سپس نتایج کُدهای با کُدهای استخراج شده توسط پژوهشگر اصلی مقایسه شد. در مواردی که اختلاف نظر وجود داشت، با بازگشت به متن خام مصاحبه‌ها، بررسی دقیق زمینه بیان مشارکت‌کننده و بحث تخصصی میان کُدهاران، توافق نهایی حاصل شد که این امر به افزایش دقت مفهومی و انسجام مقوله‌های استخراج شده کمک کرد. همچنین برای افزایش تأییدپذیری و شفافیت فرایند تحلیل، از راهبرد ثبت مسیر تحلیل^۶ استفاده شد؛ به گونه‌ای که تمامی مراحل انجام پژوهش به صورت مستند ثبت و نگهداری شد. این مستندسازی شامل ثبت زمان و مکان مصاحبه‌ها، نگهداری فایل‌های صوتی مصاحبه‌ها، پیاده‌سازی کامل و دقیق متن مصاحبه‌ها، ثبت یادداشت‌های میدانی و تأملات تحلیلی پژوهشگر، نگهداری نسخه‌های مختلف کُدهای شامل کُدهای اولیه، کُدهای ادغام شده و مفاهیم نهایی و نیز مستندسازی روند ادغام و سازمان‌دهی مفاهیم در قالب

¹. credibility

². dependability

³. confirmability

⁴. member checking

⁵. peer review /peer debriefing

⁶. audit trail

مقوله‌های محوری بود. این فرایند امکان پیگیری منطقی و شفاف مسیر تحلیل از داده‌های خام تا شکل‌گیری مقوله‌های نهایی را فراهم ساخت. افزون بر این، برای بررسی قابلیت اتکای تحلیل، میزان توافق میان کُذگذاران از طریق محاسبه ضریب کاپای کوهن مورد ارزیابی قرار گرفت که مقدار آن برابر با ۰/۷۳۴ با انحراف معیار برآوردی ۰/۳۱۹ به دست آمد و نشان‌دهنده سطح قابل قبول توافق در کُذگذاری داده‌ها بود. در نهایت، نمونه‌گیری در پژوهش تا زمانی ادامه یافت که داده‌های جدید منجر به ظهور مفهوم یا مقوله جدیدی نشد و اشباع نظری حاصل شد؛ این وضعیت پس از انجام ۱۱ مصاحبه تأیید شد که نشان‌دهنده کفایت داده‌ها برای تبیین پدیده مورد مطالعه بود. بنابراین، فرایند تحلیل داده‌ها علاوه بر اتکا بر کُذگذاری نظام‌مند، از طریق بازبینی مستقل، توافق میان کُذگذاران و بازگشت مکرر به متن مصاحبه‌ها مورد کنترل قرار گرفت. برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزار زیر استفاده شد.

پرسشنامه تجربه‌قُلدری - قربانی‌سایبری^۱ (CBVEQ): پرسشنامه قُلدری توسط (Antoniadou et al., 2016) به منظور سنجش تجربه‌قُلدری - قربانی‌سایبری در دانش‌آموزان طراحی و تدوین شده است. این پرسشنامه دارای ۲۴ ماده است و نمره‌گذاری آن در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای از هرگز (نمره ۱) تا هر روز (نمره ۵) صورت می‌گیرد. روایی محتوایی این پرسشنامه توسط سازندگان برابر ۰/۷۹ (مطلوب) و پایایی آن به روش آلفای کرونباخ برای عامل قُلدری ۰/۸۹ و برای عامل قربانی ۰/۸۰ گزارش شده است. همچنین کسب نمره ۳۰ در این پژوهش به عنوان وجود قُلدری‌سایبری گزارش شده است (Antoniadou et al., 2016). این پرسشنامه در ایران توسط بشرپور و زردی (۱۳۹۸) مورد هنجاریابی قرار گرفت. ضریب آلفای کرونباخ برای عامل قُلدری‌سایبری و قربانی‌سایبری و برای کل مقیاس به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۷۸ و ۰/۷۹ به دست آمد. شاخص تحلیل عاملی که به منظور بررسی روایی سازه‌ای این پرسشنامه استفاده شد، مقدار ۰/۷۴ را نشان داد که حاکی از روایی معتبر پرسشنامه است. در این پژوهش از ماده‌های مربوط به بخش قُلدری سایبری استفاده شد (۱۲ ماده). همچنین در این تحقیق پایایی آن به روش ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۶ به دست آمد.

یافته‌ها

براساس یافته‌ها در ادامه تمام عوامل استخراج‌شده از فایل‌های مصاحبه به‌عنوان کُذ در نظر گرفته شد و سپس با در نظر گرفتن مفهوم هر یک از کُدها، آن‌ها در یک مفهوم مشابه دسته‌بندی شد که در ادامه این فرایند ارائه شده است:

الف. کُذگذاری باز: کُذگذاری باز در این تحقیق در دو مرحله اولیه و ثانویه به منظور شناسایی بهتر و دقیق‌تر مفاهیم صورت گرفت. در مرحله اول، هر یک از مصاحبه‌ها به واحدهای کوچکتر تجزیه شد و هر جزء یک کُذ اولیه نام گرفت. با بررسی کُدهای اولیه به دست آمده مشخص شد که برخی از این کُدها به موضوع‌های مشترکی اشاره دارند و بنابراین می‌توانند یک برچسب مشترک دریافت کنند. بدین ترتیب، اجزایی از مصاحبه‌ها که بار معنایی مشترکی داشتند، در کنار یکدیگر قرار گرفتند و یک کُذ ثانویه را تشکیل دادند. در مرحله بعد، براساس مشابهت و ارتباط مفهومی بین کُدهای ثانویه، مفاهیم استخراج شدند. در ادامه مختصری از جدول کُذگذاری اولیه ارائه شده است (جدول ۲ و ۱).

جدول ۱. نمونه‌های از کُدهای استخراج‌شده اولیه براساس مصاحبه‌های صورت گرفته (کُذگذاری باز مرحله اولیه)

شماره مصاحبه	بخشی از متن مصاحبه‌ها	کُدهای استخراج‌شده اولیه
۲	واقعیتش من اوایل نمیخواستم قُلدری سایبری کنم، در مدرسه برا بچه‌ها قُلدری می کردم، اما از طریق موبایل نه؛ کنجکاو بودن برای همون نمیدونستم چه حس و حالی داره.	

۱۱	من وقتی قلدری می‌کنم، احساس می‌کنم واس خودم کسی هستم. دوستانم بیشتر تحویل می‌گیرند.	احساس شخص مهم بودن
۶	بیشتر برای افراد آشنا قلدری کردم، غریبه‌ها را نمی‌دونم، ممکنه خطراتی داشته باشد.	آشنایی قبلی
۱۰	احساس می‌کنم اگر من زودتر قلدری نکنم طرف مقابلم قلدری خواهد کرد. این برام اتفاق افتاده است.	داشتن تجربه قربانی شدن
۹	من واقعیت بگم، نمی‌دونم چه حسی دارند. چون تا حالا کسی بهم قلدری نکرده است.	درک نکردن حس فرد قربانی
۶	وقتی خشمگین بشم بیشتر قلدری می‌کنم.	خشمگین شدن
۲	اگر قربانیم حالت دفاعی بگیرد، من بیشتر قلدری می‌کنم.	رفتارهای فرد قربانی
۷	من می‌خواستم منو با یکی دوست کنه اما قبول نمی‌کرد. برای همونم خواستم حالش بگیرم و همیشه براش دایرکت	توقع بی‌مورد داشتن
۶	بعضی وقتا پشیمون شدم چون می‌دونم می‌ترسن، اما بعضی وقتا کیف می‌داد.	لذت بردن از اذیت دیگران
۱۱	می‌خوام ببینم آخرش چکار می‌کنه.	عدم دسترسی به فرد قلدر
۵	اگر طرف پر رو و پرادعا باشه من قلدری می‌کنم.	رفتارهای فرد مقابل
۶	من تنهایی قلدری نکرده بودم، با دوستم برای اذیت یکی از همسایه‌هاش دست به اینکار زدیم	همسالان/ دوستان
۸	دوست دارم ببینم کی می‌تونه کاری انجام بده؟ مخصوصاً تو این مملکت...	احساس نبود قوه بازدارنده
۳	آشنا یا غریبه برام فرقی نداره. بعضی وقتا دلم می‌خواد یکی رو بچزونم.	احساس نیاز به آزار و اذیت

در جدول ۱ نمونه‌های از کدهای استخراج شده اولیه، براساس مصاحبه‌های صورت گرفته، ارائه شده است. در مجموع ۹۹ کد اولیه از مصاحبه‌های صورت گرفته، شناسایی شد که در جدول فوق نمونه‌های از آن ارائه شده است. در ادامه بعد از حذف مفاهیم مشترک، مفاهیم اولیه باقی مانده ارائه شده است (جدول ۲).

جدول ۲. جدول فراوانی عبارات استخراج شده براساس مصاحبه‌های صورت گرفته در گذگذاری باز مرحله اولیه

ردیف	عبارات استخراج شده	فراوانی	ادامه ردیف	عبارات استخراج شده	فراوانی
۱	کنجکاوی کردن	۵	۲۱	لج بازی با خانواده	۱
۲	داشتن تجربه قربانی شدن	۲	۲۲	مورد بی‌توجهی قرار گرفتن از سوی والدین	۱
۳	سرگرمی و شوخی	۴	۲۳	داشتن احساس ناراحتی و تحت فشار بودن	۲
۴	لذت بردن از آزار و اذیت	۶	۲۴	مشاهده از شبکه‌های سایبری	۱
۵	داشتن احساس خوب از قلدری	۳	۲۵	حس خفن بودن خود	۱
۶	آشنایی قبلی - آشنایی با ویژگی‌های فردی	۴	۲۶	نقش همسالان	۱
۷	لذت بردن از وضعیت فرد قربانی	۲	۲۷	به درد نخور بودن فرد قربانی	۲
۸	عدم خودکنترلی	۷	۲۸	بچه ننه بودن فرد قربانی	۲
۹	عدم تحمل شرایط موجود از سوی فرد قلدر	۲	۲۹	داشتن حس قدرت - پیروزی	۲
۱۰	بی‌آگاهی از خطرات قلدری سایبری	۳	۳۰	مورد احترام واقع شدن به خاطر قلدری	۲
۱۱	شاخ‌شدن فرد - احساس لاتی فرد مقابل	۳	۳۱	داشتن حس منفی به فرد	۲
۱۲	انتظارات غیرمعمول	۲	۳۲	عدم جوابگویی فرد مقابل	۱
۱۳	درک نکردن احساسات فرد مقابل	۳	۳۳	خشمگین شدن - عصبانی شدن	۴
۱۴	هیجانات منفی	۶	۳۴	بی‌احساسی نسبت به فرد قربانی	۵
۱۵	عدم کنترل تکانه	۴	۳۵	احساس نیاز به آزار و اذیت	۳
۱۶	عدم کنترل از سوی نهادهای مرتبط	۳	۳۶	ادا درآوردن فرد مقابل در شبکه‌های مجازی	۱
۱۷	عدم ترس از قوه بازدارنده	۳	۳۷	مستحق بودن انجام قلدری	۱
۱۸	احساس خطر نکردن از قلدری سایبری	۳	۳۸	رضایت بعد از قلدری	۴

۱۹	داشتن احساس شکست خوردگی (ناکامی)	۱	۳۹	لذت بردن از گریه فرد قربانی	۱
۲۰	عدم تسلط به موقعیت	۲	۴۰	داشتن احساس تنهایی	۱

در جدول ۲ فراوانی مفاهیم اولیه شناسایی شده بعد از حذف مفاهیم مشترک و ادغام مفاهیم نزدیک به هم ارائه شده است. براساس این جدول ۴۰ مفهوم شناسایی شد. در ادامه، مرحله ثانویه از کدگذاری باز انجام شد (جدول ۳).

جدول ۳. مفاهیم شناسایی شده در مصاحبه‌های صورت گرفته از طریق کدگذاری انتخابی (مرحله ثانویه)

مفاهیم اصلی	مفاهیم استخراج شده	مفاهیم اصلی	مفاهیم استخراج شده	مفاهیم اصلی	مفاهیم استخراج شده
احساس لذت از	لذت بردن از آزار و اذیت	عدم درک طرف مقابل	عدم درک طرف مقابل	عدم درک طرف مقابل	عدم درک طرف مقابل
قُلدري کردن	لذت بردن از وضعیت فرد قربانی	عدم درک فرد قربانی	درک نکردن احساسات فرد مقابل	مستحق دانستن انجام قُلدري	مستحق دانستن انجام قُلدري
کنجکاوي	رضایت بعد از قُلدري	رضایت بعد از قُلدري	درک نکردن احساسات فرد مقابل	مشاهده از شبکه‌های سایبری	مشاهده از شبکه‌های سایبری
وضعیت آشنایی	کنجکاوي کردن	سرگرمی - شوخی	رفتارهای دوستان/همسالان	موقعیت محیطی	موقعیت محیطی
رفتارها/ویژگی‌های فرد قربانی	داشتن آشنایی قبلی	دسترسی داشتن به فرد قربانی	لج بازی با خانواده	عدم تسلط به موقعیت	عدم تسلط به موقعیت
	شاخ شدن فرد قربانی	به درد نخور بودن فرد قربانی	مورد بی توجهی قرار گرفتن از سوی والدین	لج بازی با خانواده	لج بازی با خانواده
	بچه ننه بودن فرد قربانی	احساس لاتی فرد مقابل	تحت فشار بودن	انتظارات غیرمعمول	انتظارات غیرمعمول
	ادا درآوردن فرد مقابل در شبکه‌های مجازی	احساس لاتی فرد مقابل	مستحق بودن انجام قُلدري	عدم کنترل از سوی نهادهای مرتبط	عدم کنترل از سوی نهادهای مرتبط
احساسات فرد قُلدري	داشتن حس منفی به فرد	داشتن احساس ناراحتی	عدم ترس از قوه بازدارنده	عدم ترس از قوه بازدارنده	عدم ترس از قوه بازدارنده
	احساس تنهایی	عدم خودکنترلی	ادا درآوردن فرد مقابل در شبکه‌های مجازی	عدم کنترل هیجانات خود	عدم کنترل هیجانات خود
عدم تحمل	عدم تحمل شرایط موجود از سوی فرد قُلدري	عدم کنترل تکانه	عدم شناسایی هیجانات و احساسات خود	عدم شناسایی هیجانات و احساسات خود	عدم شناسایی هیجانات و احساسات خود
هیجانات فرد قُلدري	هیجانات منفی	خشمگین شدن - عصبانی شدن	عدم کنترل احساسات	عدم کنترل احساسات	عدم کنترل احساسات

براساس جدول ۳ بعد از انجام کدگذاری انتخابی (مرحله ثانویه) ۱۳ مفهوم فرعی شناسایی شد که در ادامه به توضیحات مربوط به این مفاهیم پرداخته شده است:

"احساس لذت از قُلدري کردن": عبارت‌های استخراج شده برای این مؤلفه شامل: لذت بردن از آزار و اذیت، لذت بردن از وضعیت فرد قربانی، داشتن حس قدرت - پیروزی، رضایت بعد از قُلدري بود. بسیاری از شرکت‌کنندگان بیان کردند که از مشاهده رنج و گریه قربانی‌های خود احساس لذت دارند. در این خصوص Panatik و دیگران (2022) بیان کردند دیگرآزاری از طریق فضای سایبری ممکن است به عنوان یک وسیله استراتژیک برای رسیدن به هدف لذت باشد. در این خصوص مصاحبه شونده شماره ۴ بیان کرد "دوست دارم؛ قُلدري کردن برام لذت بخش است. همچنین گفت اگر فرد موقع قُلدري کردنم گریه کنه یا التماس کنه کیف می‌کنم". بعلاوه شماره ۹ گفت که "بعد از قُلدري کیف می‌کنم. یعنی اینکه خوب حالشو گرفتم" و همچنین من

چندین بار قلدری کردم. برای دختر، پسر؛ اما دخترا خیلی لذت داره، نمی‌دونین چطور گریه و زاری می‌کنن". بعلاوه شماره ۱۱ گفت "من دوست دارم بچزونمشون، حال می‌کنم".

"کنجکاوی": عبارت‌های استخراج شده برای این مؤلفه شامل: کنجکاوی کردن، سرگرمی و شوخی بود. در این راستا Mahama و دیگران (2024) بیان کردند که همبستگی معناداری بین کنجکاوی و رفتارهای مشکل ساز در فضای مجازی دانشجویان وجود دارد. در این خصوص مصاحبه شونده شماره ۶ گفت "من بعضی وقتا به صورت ناشناس برای برخی از افراد پیام می‌فرستم تا ببینم چی جواب میدن، خیلی هم لذت داره برام". مصاحبه شونده شماره ۲ نیز بیان کرد که "واقعیتش من اوایل نمیخواستم قلدری سایبری کنم، در مدرسه برا بچه‌ها قلدری می‌کردم، اما از طریق موبایل نه؛ برا همون نمی‌دونستم چه حال و حسی داره". همچنین مصاحبه شونده شماره ۸ نیز گفت "بعضی وقتا دلم میخواد ببینم چه اتفاقی می‌افته" و شماره ۹ بیان کرد که "زمانی که دنبال سرگرمی متفاوت از سرگرمی‌های قبلی می‌گردم، یا وقتی از بازی با گوشی خسته شدم، قلدری کرده‌ام". همچنین شماره ۱ گفت "من ابتدا فقط با دوستانم اینکار را به عنوان شوخی انجام دادیم".

"وضعیت آشنایی": عبارت‌های استخراج شده برای این مؤلفه شامل: داشتن آشنایی قبلی و دسترسی داشتن به فرد قربانی بود. در این خصوص سلامی و دیگران (۱۴۰۴) بیان کردند وجود روابط بین فردی و آشنایی با قلدری سایبری در ارتباط است. در این خصوص مصاحبه شونده شماره ۹ گفت "تا حالا شده به افراد غریبه هم قلدری کنم، اما بیشتر به بچه‌های کلاس‌مون قلدری کردم" و ادامه داد که بیشتر برای افراد آشنا قلدری کردم. چون کاری کردن که از دستشون اعصابم بهم بریزه". بعلاوه شماره ۶ بیان کرد "بیشتر برای افراد آشنا قلدری کردم، غریبه‌ها را نمی‌دونم، ممکنه خطراتی داشته باشد". همچنین مصاحبه شونده شماره ۷ گفت "من معمولاً برای افرادی قلدری کردم که می‌شناختمشون چون بیشتر هدف دارم".

"رفتارهای فرد قلدر": عبارت‌های استخراج شده برای این مؤلفه شامل: لج بازی با خانواده، مورد بی‌توجهی قرار گرفتن از سوی والدین، مستحق بودن انجام قلدری، تحت فشار بودن و انتظارات غیرمعمول بود. Zhao و دیگران (2023) بیان کردند که وجود رفتارهای فرد قلدر مانند مشکلات رفتاری، لجبازی می‌تواند رفتارهای قلدری را شدت بخشد. در این خصوص مصاحبه شونده شماره ۳ گفت "من تحمل ندارم، وقتی کسی چرت و پرت می‌گه من قلدری می‌کنم. وقتی احساس می‌کنم والدینم خیلی بهم توجه ندارن، منم خشمم را اونطوری خالی می‌کنم". همچنین مصاحبه شونده شماره ۸ گفت "من برای هرکس که قلدری کردم حقش بوده است". مصاحبه شونده شماره ۵ گفت "بعضی وقتا که در انجام کاری شکست میخورم مثل زمانی که والدینم نمیدارن با دوستانم برم بیرون، قلدری می‌کنم".

"تنظیم هیجانی": عبارت‌های استخراج شده برای این مؤلفه شامل: مشکل خودتنظیمی، عدم کنترل هیجانات خود، عدم شناسایی هیجانات و احساسات خود و عدم کنترل احساسات بود. مطالعات (Arató et al., 2022; Kennedy & Brausch, 2024) حاکی از وجود مشکل در خودتنظیمی هیجانی با بروز و شدت یافتن رفتارهای قلدری (سایبری و سنتی) بود. در این خصوص مصاحبه شونده شماره ۱ بیان کرد "وقتی بیشتر عصبانی می‌شوم، قلدریم بیشتر می‌شود". مصاحبه شونده شماره ۲ نیز بیان کرد "من

وقتی در حالت عصبانیت قرار می گیرم، بیشتر قلدری می کنم". بعلاوه مصاحبه شونده شماره ۸ نیز گفت "من وقتی به کسی قلدری میکنم می دونم دقیقاً چه حسی دارد. چون قبلاً تو محله برا من قلدری کردند".

"هیجانات فرد قلدر": عبارت های استخراج شده برای این مؤلفه شامل: هیجانات منفی، خشمگین شدن و عصبانی شدن بود. در این راستا (Paley & Hajal, 2022) بیان کردند که نوجوانانی که هیجانات منفی خود را کنترل نمی کنند، بیشتر در معرض خطر تبدیل شدن به افراد قلدر (سایبری و سنتی) هستند (Paley & Hajal, 2022). در این خصوص مصاحبه شونده شماره ۳ گفت "من بعضی وقتا پشیمون شدم بعد از قلدری، اما وقتی چیزی می فرستم (منظور قلدری سایبری می کنم) به پشیمون شدن فکر نمی کنم و انجام میدم، اما بعدش پشیمان شدم". مصاحبه شونده شماره ۱ گفت "وقتی بیشتر عصابی می شوم، قلدریم بیشتر می شود" و مصاحبه شونده شماره ۲ گفت "من وقتی در حالت عصبانیت قرار می گیرم، بیشتر قلدری می کنم" و ادامه داد که وقتی که احساس خشم همراه با انرژی درونی زیاد دارم".

"قوه بازدارنده": عبارت های استخراج شده برای این مؤلفه شامل: عدم کنترل از سوی نهادهای مرتبط، عدم ترس از قوه بازدارنده، ادا درآوردن فرد مقابل در شبکه های مجازی بود. در این خصوص Julati و دیگران (2025) بیان کردند که ارتباط مثبت و معنادار بین عدم بازداری آنلاین با قلدری سایبری وجود دارد و نوجوانانی که از عدم بازداری آنلاین بالایی برخوردار هستند، بیشتر درگیر ارتکاب قلدری سایبری هستند (Yang et al., 2021). در این مورد مصاحبه شونده شماره ۲ گفت "خطراتی هم دارد، مثل شکایت از طریق پلیس فتا، اما دوست دارم ببینم کی میتونه کاری انجام بده؟ مخصوصاً تو این مملکت..." مصاحبه شونده شماره ۷ گفت "کسی هم نمیتونه کاری بکنه". مصاحبه شونده شماره ۸ گفت "خطراتش می دونم اما فکر نکنم کسی حوصله داشته باشه برا شکایت. بعدشم مگه من چکار می کنم". مصاحبه شونده شماره ۵ گفت "توی شبکه های اجتماعی دیدم و خوشم اومد. دلم خواست منم انجامش بدم". مصاحبه شونده شماره ۹ گفت "چه خطراتی یعنی ممکنه داشته باشه؟ فووش خطم عوض می کنم".

"نقلیدپذیری": عبارت های استخراج شده برای این مؤلفه شامل: مشاهده از شبکه های سایبری و رفتارهای دوستان/همسالان بود. روابط منفی با دوستان می تواند محرکی برای ظهور تحقیر متقابل باشد. رفتار، خصومت، رقابت ناعادلانه و ناهماهنگی (Kowalski et al, 2019). یکی از اشکال بی شرمی پول بین دوستان که از طریق رسانه های اجتماعی بیان می شود قلدری است. در کنار مرتکب، آزار و اذیت سایبری می تواند تنش را کاهش دهد تا احساسات منفی را کاهش دهد، در حالی که در سمت قربانی، می تواند اثرات نامطلوبی داشته باشد. نتایج حاصل از مطالعه Auriemma و دیگران (2020) نشان داد که زورگویان سایبری دوستی با کیفیت پایینی دارند. در گروه نوجوانان دوستی با کیفیت پایین نشان دهنده عدم هماهنگی است. در این خصوص مصاحبه شونده شماره ۱۱ گفت "من وقتی قلدری می کنم، احساس می کنم واس خودم کسی هستم. دوستانم بیشتر تحویل می گیرند". مصاحبه شونده شماره ۶ گفت "من تنهایی قلدری نکرده بودم، با دوستم برای اذیت یکی از همسایه هاش دست به اینکار زدیم". مصاحبه شونده شماره ۵ گفت "توی شبکه های اجتماعی دیدم و خوشم اومد. دلم خواست منم انجامش بدم" و مصاحبه شونده شماره ۱۰ گفت "موقع قلدری حس قدرت بیشتری دارم و کسی که بهش قلدری می کنم خودشو کمتر از من میبینه و در جامعه هم بهم احترام میزارن. چون اگه نزارن مورد قلدری واقع میشن".

"احساسات فرد قُلدر": عبارت‌های استخراج شده برای این مؤلفه شامل: داشتن حس منفی به فرد، داشتن احساس ناراحتی و احساس تنهایی بود. Talwar و دیگران (2024) نشان دادند که آزار و اذیت سایبری مربوط به حرمت خود و احساس تنهایی به دلیل مشکلات دوستی (در نوجوانان پسر) و احساس نادیده گرفته شدن یا طرد شدن توسط دیگران (در نوجوانان زن). گذار از دوران کودکی تا نوجوانی با نیاز به ساختن هویتی مشخص می‌شود که در آن جوانان تأکید زیادی بر استقلال و استقلال از والدین دارند. انتقال همچنین ممکن است منجر به تغییرات سریع در ساختار و سازماندهی گروه‌های همتای خود شود. در این راستا مصاحبه‌شونده شماره ۱۰ بیان کرد "در شرایطی که احساس خشم نسبت به محیط اطراف دارم یا تنها هستم بیشتر احساس قُلدری می‌کنم". همچنین مصاحبه‌شونده شماره ۳ گفت "میدونی احساس تنهایی داشتن خیلی سخت است. من موقع قُلدری احساس تنهایی خودم را حس نمی‌کنم". همچنین مصاحبه‌شونده شماره ۳ گفت "نمی‌دانم چرا؟ اما وقتی ناراحت می‌کنم کسی بهم فشار میاره برای همون قُلدری می‌کنم".

"رفتارها/ویژگی‌های فرد قربانی": عبارت‌های استخراج شده برای این مؤلفه شامل: رفتارهای فرد قربانی، شاخ شدن فرد قربانی، به درد نخور فرد قربانی، بچه ننه بودن فرد قربانی، احساس لاتی فرد مقابل و ادا درآوردن فرد مقابل در شبکه‌های مجازی بود. ویژگی‌های فردی قُلدرها و قربانیان قُلدری اغلب با یکدیگر مرتبط هستند و می‌توانند در تشدید یا کاهش این پدیده تأثیرگذار باشند (Hamel et al, 2021). افراد قُلدر معمولاً دارای ویژگی‌هایی مانند پرخاشگری، اعتماد به خود بالا، نیاز به کنترل و تمایل به تسلط بر دیگران هستند. در مقابل، قربانیان قُلدری اغلب دارای ویژگی‌هایی مانند درون‌گرایی، حرمت خود پایین، اضطراب و عدم اعتماد به خود هستند. این ویژگی‌ها می‌توانند قربانی را در برابر قُلدری آسیب‌پذیرتر کنند (Kennedy & Brausch, 2024). در این راستا مصاحبه‌شونده شماره ۹ بیان کرد "تا حالا شده به افراد غریبه هم قُلدری کنم، اما بیشتر به بچه ننه‌های کلاس من قُلدری کردم". همچنین مصاحبه‌شونده شماره ۱۱ گفت "میدونی چیه؟ بعضی از بچه‌ها هستند که واقعا بی‌عرضن، وضعشون خوبه برا همون خیلی بچه ننه بار اومدن. بعضیاشون ی فحش هم بلد نیستن". مصاحبه‌شونده شماره ۱ گفت "من فکر می‌کنم کسی که بهش قُلدری می‌کنم، واقعا اذیت میشن، چون یک بار مادر یکی یواشکی به من زنگ زد و گفت که خواهش می‌کنم امیر (نام مستعار) را اذیت نکن. منم گفتم امیر (نام مستعار) خیلی حقشه، گفت چرا؟ گفتم همیشه تو کلاس چغلی بچه‌ها را می‌کنه".

"کنترل موقعیت": عبارت‌های استخراج شده برای این مؤلفه شامل: موقعیت محیطی و عدم تسلط به موقعیت بود. Dzunnuroin و دیگران (2023) بیان کردند که عدم کنترل محیطی با قلدري سایبری در دانشجویان ارتباط دارد. در این خصوص مصاحبه‌شونده شماره ۳ گفت "هم برای آشنا و هم غریبه قُلدری کردم. می‌دونین شما نمی‌دونید کی (چه زمانی) قُلدری خواهین کرد، موقعیتش که پیش بیاد انجام میدی". مصاحبه‌شونده شماره ۴ گفت "بعضی از چیزها طوری که دست تو نیست و خودش شروع میشه". مصاحبه‌شونده شماره ۱۰ گفت "وقتی قُلدری رو شروع کردی، ناچار هستی ادامه بدی".

"رفتار فرد قربانی": عبارت‌های استخراج شده برای این مؤلفه شامل: احساس لاتی فرد قربانی، شاخ شدن فرد قربانی، ادا درآوردن فرد مقابل در شبکه‌های مجازی و به درد نخور بودن فرد قربانی بود. قربانیان سایبری فاقد مهارت درک دیدگاه دیگران و احساس عواطف دیگران هستند. اگرچه به نظر می‌رسد که ارتباط بین قربانی شدن سایبری و مهارت‌های همدلانه پیچیده‌تر باشد.

به عنوان مثال، در برخی از مطالعات، یافته‌ها نشان می‌دهد که همدلی قربانی شدن سایبری را در میان نوجوانان توضیح نمی‌دهد (Kowalski et al, 2019). علاوه بر این، مطالعه دیگر نشان می‌دهد که قربانیان سایبری نسبت به حالات عاطفی دیگران حساسیت همدلانه نشان می‌دهند (Steinvik et al, 2024). در این خصوص مصاحبه‌شونده شماره ۵ گفت "اگر طرف (قربانی) پرو و پر ادعا باشه من قلدری می‌کنم". مصاحبه‌شونده شماره ۱ گفت "وقتی احساس می‌کنم شخصی احساس لاتی (در فضای مجازی) کند، منم قلدری می‌کنم".

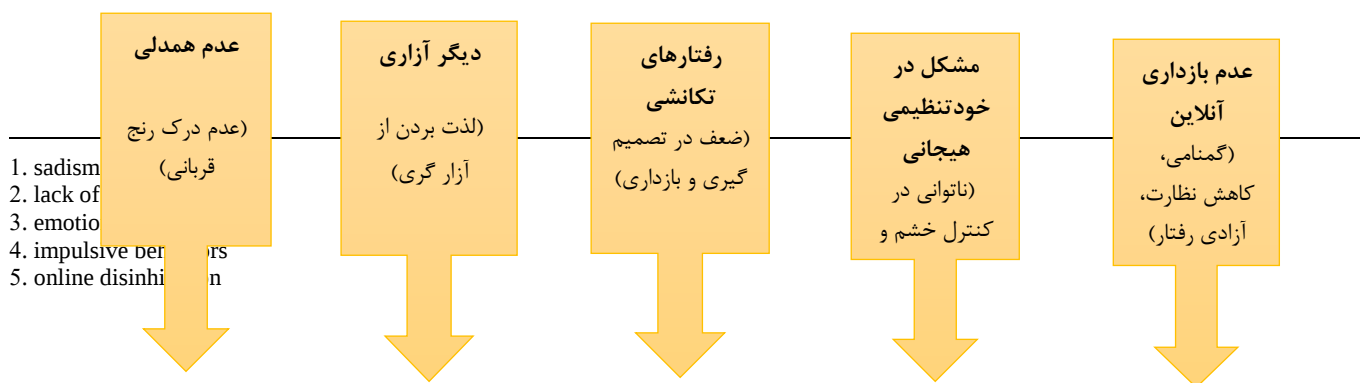
"عدم تحمل و عدم کنترل": عبارت‌های استخراج شده برای این مؤلفه شامل: عدم خودکنترلی و عدم تحمل شرایط موجود از سوی فرد قلدر بود. در این راستا Febriana و دیگران (2026) بیان کردند که همبستگی معناداری بین عدم خودکنترلی با رفتارهای قلدری سایبری وجود دارد. در این خصوص مصاحبه‌شونده شماره ۱ گفت "می‌دونم شما نمی‌دونید کی (چه زمانی) قلدری خواهید کرد، موقعیتش که پیش بیاد انجام میدی". مصاحبه‌شونده شماره ۹ گفت "من بعضی وقتا احساس می‌کنم بی‌دلیل قلدری می‌کنم".

ب. گد گذاری محوری: در این بخش مقولات شناسایی شده از طریق گد گذاری محوری ارائه شده است (جدول ۴).

جدول ۴. مقوله‌بندی مفاهیم شناسایی شده در مصاحبه‌های صورت گرفته از طریق گد گذاری محوری

مفاهیم اصلی	مقوله‌ها	مفاهیم اصلی	مقوله‌ها
احساس لذت از قلدری کردن		مشکل قوه بازدارنده	
رفتارهای فرد قلدر	دیگر آزاری	وضعیت آشنایی	عدم بازدارندگی آنلاین
کنجکاوی		تقلیدپذیری	
هیجانات فرد قلدر		عدم تحمل	رفتارهای تکانشی
احساسات فرد قلدر	مشکل در خودتنظیمی هیجانی	عدم کنترل موقعیت	
خودتنظیم‌گری		عدم درک فرد قربانی	عدم همدلی
		رفتارهای فرد قربانی	

در جدول ۴. مقوله‌بندی مفاهیم شناسایی شده در مصاحبه‌های صورت گرفته از طریق گد گذاری محوری ارائه شده است. هدف از گد گذاری محوری ایجاد رابطه بین مقوله‌های تولید شده (در مرحله گد گذاری باز) است. این عمل معمولاً براساس الگوی پارادایمی انجام می‌شود و به نظریه‌پرداز کمک می‌کند تا فرایند نظریه‌پردازی را به سهولت انجام دهد (کلانتری، ۱۳۹۹). براین اساس در مجموع ۵ مقوله اصلی به این شرح شناسایی شد: ۱-دیگر آزاری^۱ (با مفاهیم لذت بردن از قلدری کردن، رفتارهای فرد قلدر و کنجکاوی کردن)؛ ۲- عدم همدلی^۲ (با مفاهیم عدم درک فرد قربانی و رفتارهای فرد قربانی)؛ ۳- مشکل در خودتنظیمی- هیجانی^۳ (با مفاهیم هیجانات فرد قلدر، احساسات فرد قلدر و خودتنظیم‌گری)؛ ۴- رفتارهای تکانشی^۴ (با مفاهیم عدم تحمل، عدم- کنترل موقعیت) و ۵- عدم بازدارندگی آنلاین^۵ (با مفاهیم مشکل قوه بازدارنده، وضعیت آشنایی، تقلیدپذیری). عوامل مؤثر در شکل گیری قلدری سایبری در شکل ۱ آمده است.

شکل ۱. عوامل مؤثر در شکل گیری قلدری سایبری

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش کیفی با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر شکل گیری قلدری سایبری دانش آموزان انجام شد. در این مطالعه پنج مقوله اصلی شناسایی شد که شامل دیگرآزاری، عدم همدلی، مشکل در خودتنظیمی هیجانی، رفتارهای تکانشی و عدم بازداری آنلاین بود. در ادامه به تبیین نقش هر یک از این مقوله ها پرداخته می شود:

"دیگرآزاری": با توجه به مصاحبه های به دست آمده از دانش آموزان، شکل گیری قلدری سایبری تحت تأثیر مفهوم دیگرآزاری است. این یافته با مطالعات Cohen (2024) و Alavi و دیگران (2025) مبنی بر ارتباط بین دیگرآزاری با قلدری سایبری همسویی داشت. دیگرآزاری به عنوان تمایل به لذت بردن از رنج دیگران تعریف شده است (Bonfa-Araujo et al., 2025). دیگرآزاری می تواند به طور منحصر به فردی رفتار ضداجتماعی را پیش بینی کند، زیرا علاوه بر بی رحمی نسبت به رنج دیگران (یعنی روانگسستگی)، پرخاشگری حساب شده (یعنی ماکیاولیسم) یا حمله به دلیل تهدید شدن خود (یعنی خودشیفتگی) نیز وجود دارد (Bonfa-Araujo et al., 2025). به عقیده Panatik و دیگران (2022) سادیسم به عنوان یک پیش بینی کننده منحصر به فرد و قابل توجه برای قلدری سایبری برجسته است؛ افرادی که تمایلات دیگرآزاری دارند، برای لذت بردن از مشاهده رنج قربانیان خود و برای اعمال قدرت، درگیر این رفتارها می شوند (Lobbetael et al., 2024). چنانچه نتایج مطالعه حاضر نیز مؤید این بیان بود. بسیاری از شرکت کنندگان بیان کردند که از مشاهده رنج و گریه قربانی های خود احساس لذت دارند. در این خصوص Panatik و دیگران (2022) بیان کردند دیگرآزاری از طریق فضای سایبری ممکن است به عنوان یک وسیله استراتژیک برای رسیدن به هدف لذت باشد. افراد دیگرآزار برای لذت بردن از ایجاد پریشانی، درگیر قلدری سایبری می شوند. این محرک مستقیم نشان می دهد که لذت ناشی از رنج دیگران، محرک اصلی چنین اقدامات آنلاین است (Niaz et al., 2024). همچنین، در خصوص ارتباط بین قلدری سایبری و دیگرآزاری، می توان به پیوند بین صفات چهارگانه تاریک شخصیت شامل: صفت تاریک شخصیت ماکیاولیسم، جامعه ستیزی، دیگرآزاری و خودشیفتگی و قلدری سایبری اشاره کرد. به طوری که قابل بیان است که افراد دارای این صفات فاقد همدلی هستند و بیرحمانه عمل می کنند و برای جبران آسیب های وارده به حرمت خودشان حاضر به هرگونه پرخاشگری هستند، قلدری کردن روشی است که افراد دارای رگه شخصیتی تاریک به ویژه جامعه ستیزی، دیگرآزاری از طریق آن میل به پرخاشگری خود را ارضاء و به ظاهر احساس ارزشمند بودن می کنند (Kircaburun et al., 2023) و وجود فضای سایبری زمینه را برای این رفتار محیتر می سازد.

"عدم همدلی": با توجه به مصاحبه‌های به‌دست آمده از دانش‌آموزان، مشخص شد که شکل‌گیری قلدری سایبری تحت تأثیر عدم‌همدلی است. این یافته با مطالعات (Johander et al., 2022; Hikmat et al., 2024) مبنی بر ارتباط بین مشکل در همدلی با میزان رفتار قلدری (سایبری و سنتی) همسویی داشت. همدلی به معنای دیدن دنیا از زاویه دید دیگران، توانایی عاطفی برای تجربه هیجان‌های دیگران و توانایی شناختی برای فهم هیجان‌های اشخاص دیگر است (Henschel et al., 2020). همدلی ترکیبی از دو بُعد شناختی و عاطفی است. بُعد شناختی به توانایی دیدگاه‌گیری و درک هیجان‌های دیگران و بُعد عاطفی توانایی سهیم شدن در هیجان‌های دیگران است (Weisz & Cikara, 2021). همدلی بالا از رفتارهای ضداجتماعی جلوگیری، رفتار نوع دوستانه را تشویق و رفتارهای اجتماعی مثبت را افزایش می‌دهد (Weisz & Cikara, 2021). کاهش همدلی در نوجوانان باعث می‌شود که در صورت مهیا بودن شرایط، مرتکب رفتارهای غیراخلاقی در فضای مجازی شده و دیگران را مورد قلدری سایبری خود قرار دهند (Yang et al., 2021). در این خصوص Falla و دیگران (2023) بیان کرده‌اند نوجوانان دارای قلدری سایبری، در مقابل قلدری چهره‌به‌چهره، نمی‌توانند واکنش پریشانی قربانی را ببینند و این عامل می‌تواند موجب افزایش عدم همدلی آنان گردد.

همچنین، Feshbach (1978) براساس نظریه همدلی خود سه بُعد برای همدلی بیان کرده است که شامل: تمیز بین نشانه‌های عاطفی (توانایی شناخت برای تفکیک و تمایز میان نشانه‌های عاطفی که در دیگران بروز کرده است)، در نظر گرفتن دیدگاه شخص دیگر (مهارت شناخت برای درک موقعیت دیگری و اینکه بتوان خود را به جای دیگری قرار داده و نقش او را برای خود فرض کرد) و پاسخگویی عاطفی (توانایی عاطفی برای تجربه هیجان شخص مقابل و اینکه به اندازه کافی حساس و عاطفی است) می‌شود. لذا نوجوانان دارای قلدری سایبری به دلیل وجود مشکلاتی در شناسایی احساسات و هیجان‌های دیگران (به عنوان یکی از ابعاد همدلی نظریه فشباخ) (Quintana-Orts et al., 2025) بیشتر محتمل درگیر شدن در این رفتار هستند.

"مشکل در خودتنظیمی هیجانی": با توجه به مصاحبه‌های به‌دست آمده از دانش‌آموزان مشخص شد که شکل‌گیری قلدری-سایبری تحت تأثیر مشکل در خودتنظیمی هیجانی است. این یافته با مطالعات (Arató et al., 2022; Kennedy & Brausch, 2024) آقابابایی و دیگران، ۱۴۰۲) مبنی بر ارتباط بین مشکل در خودتنظیمی هیجانی با بروز و شدت یافتن رفتارهای قلدری (سایبری و سنتی) همسویی داشت. خودتنظیمی هیجانی نقش اساسی در عملکرد اجتماعی، شایستگی اجتماعی، بهزیستی عاطفی و شناختی و کنترل رفتارهای تکانشگرانه دارد (Andres, 2025). خودتنظیمی هیجانی راهبردهایی است که افراد در شرایط پریشانی به کار می‌برند تا هیجان‌های خود را کنترل کنند (Geng et al., 2024). شواهد نشان می‌دهند که افراد دارای مشکل در خودتنظیمی هیجانی، به هنگام تجربه حالات هیجانی منفی، کمتر قادر به کنترل هیجان‌های خود هستند (Edler & Valentino, 2024). لذا نوجوانانی که هیجان‌های منفی خود را کنترل نمی‌کنند، بیشتر در معرض خطر تبدیل شدن به افراد قلدر (سایبری و سنتی) هستند (Paley & Hajal, 2022). بعلاوه براساس تئوری ذهن توانایی شناسایی حالت عاطفی و هیجانی فرد دیگر به‌عنوان پیش‌درآمدی برای همدلی در نظر گرفته می‌شود (Kim & Shin, 2025)، لذا عدم وجود همدلی زمینه‌شدت یافتن مشکل در خودتنظیمی هیجانی شده و به تبع آن افزایش رفتارهای قلدری را دامن می‌زند. افزون براین Huang و دیگران (2024) بیان کردند که خودتنظیمی بالا، در برابر ارتکاب و واکنش تکانشی در موقعیت‌های قلدری سایبری محافظت می‌کند، زیرا نوجوانانی که تنظیم قوی‌تری دارند، قبل از اقدام، عواقب را ارزیابی می‌کنند. در عمل، خودتنظیمی نوجوانان را قادر می‌سازد تا قبل از پاسخ دادن به صورت آنلاین مکث کنند، در مورد ارزش‌ها تأمل کنند و رفتار سازنده‌ای را انتخاب کنند، در نتیجه پرخاشگری دیجیتال و قلدری را کاهش داده و تاب‌آوری را تقویت می‌کنند. در حالی که خودتنظیمی به طور گسترده به مدیریت حالات درونی اشاره دارد، خودکنترلی به طور خاص منعکس‌کننده مهارت‌های تکانه‌ها برای همسو شدن با اهداف بلندمدت است.

"رفتارهای تکانشی": با توجه به مصاحبه‌های به‌دست آمده از دانش‌آموزان مشخص شد که شکل‌گیری قلدری سایبری تحت تأثیر رفتارهای تکانشی است. این یافته با مطالعات جهانی‌زنگیر و دیگران (۱۴۰۲) و Özkan et al (2025) مبنی بر ارتباط بین رفتارهای تکانشی با قلدری سایبری همسویی داشت. نظر براین است که قلدری سایبری می‌تواند به صورت رفتارهای خشونت‌آمیز و رفتارهای تکانشگرانه بروز کند. هر چقدر تکانشگری فرد بالا باشد، احتمالاً بروز رفتارهای پرخطر مانند قلدری افزایش می‌یابد (جهانی‌زنگیر و دیگران، ۱۴۰۲). به طوری که برخی از مطالعات نشان می‌دهند نوجوانان ممکن است رفتارهای پرخطر و رفتارهای تخریب‌گرایانه (مانند رفتارهای تکانشی) را به عنوان یک روش مقابله‌ای برای کاهش احساسات منفی مطرح سازد (Williams et al., 2024). بعلاوه می‌توان بیان کرد طبق نظریه تراکنشی استرس و مقابله^۱، تأثیر قلدری سایبری فقط به رویداد بستگی ندارد، بلکه با شیوه پاسخگویی نوجوان به اوضاع هم در ارتباط است (Mallmann et al., 2018). براین اساس زمانی که نوجوان نتواند به طور مناسب با شرایط و اوضاع زندگی خود کنار آمده و به تخلیه هیجانی مطلوب در شرایط واقعی بپردازد، وجود شبکه‌های مجازی زمینه این تخلیه هیجانی را برای وی فراهم می‌کند. چنانچه در این راستا Ni و دیگران (2025) بیان کرده‌اند دردسترس بودن فضای مجازی از عامل‌های اصلی در بروز و اعمال رفتارهای تکانشگرانه در فضای مجازی از سوی نوجوانان است.

"عدم‌بازداری آنلاین": با توجه به مصاحبه‌های به‌دست آمده از دانش‌آموزان مشخص شد که شکل‌گیری قلدری سایبری تحت تأثیر عدم‌بازداری آنلاین است. این یافته با پژوهش‌های Juliati و دیگران (2025) و احمدی و بشرپور (۱۴۰۲) مبنی بر وجود ارتباط مثبت و معنادار بین عدم‌بازداری آنلاین با قلدری سایبری، همخوانی داشت. عدم‌بازداری آنلاین به باوری در مورد فقدان احساس کنترل و نگرانی نسبت به پیامدهای اعمال خود در دنیای آنلاین اشاره دارد (Zhao et al., 2022). با توجه به اثر عدم-بازدارندگی آنلاین، نوجوانانی که از عدم‌بازداری آنلاین بالایی برخوردار هستند، بیشتر درگیر ارتکاب قلدری سایبری هستند (Yang et al., 2021). محققان براین عقیده‌اند که گمنامی قلدر سایبری به او نوعی قدرت می‌بخشد (Rosemary et al., 2024). بعلاوه رابطه بین انگیزه‌های انتقام و ارتکاب قلدری سایبری در میان نوجوانان یکسان نیست و عدم‌بازداری آنلاین ممکن است نقش تعدیل‌کننده‌ی مهمی در این میان ایفا کند (Juliati et al., 2025). عدم‌بازداری آنلاین به یک وضعیت روانی اشاره دارد که در آن افراد محدودیت‌های کمتری را در فضای مجازی تجربه می‌کنند و منجر به افزایش ابراز وجود (مثبت یا منفی) در پلتفرم‌های دیجیتال می‌شود (Wen & Miura, 2025). برای نوجوانانی که انگیزه‌های انتقام دارند، محیط آنلاین ممکن است عرصه‌ای وسوسه‌انگیز برای انجام رفتارهای قلدری سایبری باشد، صرف نظر از اینکه آیا آنها هویت خود را پنهان می‌کنند یا خیر (Rosemary et al., 2024). همچنین اثرات عدم‌بازداری آنلاین می‌تواند کنترل رفتارهای تکانشی را کاهش دهد و تأثیر تمایلات و رفتارهای انتقام‌جویانه‌ای را که اغلب در دوران نوجوانی ایجاد می‌شوند را تشدید کرده (Juliati et al., 2025) و موجب افزایش رفتارهای قلدری گردد.

همچنین در تبیین مدل مفهومی و کلی روابط بین مقوله‌های شناسایی شده براساس عقیده Elliott et al (2020) قابل استناد است که سطح پایین همدلی پیش‌بینی کننده رفتارهای قلدری در نوجوانان است. اغلب اندیشمندان همدلی را دارای سه عنصر اصلی می‌دانند: الف) پاسخی اثر گذار بر دیگری که اغلب، نه همیشه، مستلزم آن است که فرد در حالت هیجانی فرد دیگر سهیم شود؛ ب) توانایی شناختی دیدن دنیا از دیدگاه دیگری؛ ج) خودتنظیمی هیجانی (Elliott et al., 2020). براین اساس ارتباط بین همدلی با خودتنظیمی هیجانی مشهود است. علاوه بر این، نشان داده شده که سطوح پایین همدلی با رفتارهای بیشتر پرخاشگرانه و کمتر اجتماعی مرتبط است، به احتمال زیاد به این دلیل که با مشکل در تنظیم هیجانات فرد مرتبط است (Luthar & Pušnik, 2020).

بعلاوه مطالعات نشان داده‌اند که نوجوانان ممکن است رفتارهای پرخطر و رفتارهای تخریب گرایانه (مانند رفتارهای تکانشی) را به عنوان یک راهبردمقابله‌ای برای کاهش هیجانات منفی مطرح سازند (Williams et al., 2024)؛ براین اساس، چون این نوجوانان در خصوص خودتنظیمی هیجانی دچار مشکل هستند، لذا افزایش رفتارهای تکانشگرانه نیز دور از انتظار نیست. همچنین دردسترس بودن فضای مجازی و ناشناس بودن یکی از عامل‌های اصلی در بروز رفتارهای پرخاشگرانه در فضای مجازی است (Ni et al., 2025) و (Kasturiratna & Hartanto, 2024) نیز بیان کرده‌اند که تمایل به مشارکت در آزار و اذیت‌سایبری به طور مثبت با این باور مرتبط است که فقدان قابلیت شناسایی در محیط‌های آنلاین منجر به احتمال کمتری برای مجازات توسط مقامات یا تلافی از جهت آن رفتارهای پرخاشگرانه شده و این موضوع زمینه افزایش این رفتارها را موجب می‌شود. بعلاوه اینکه اثرات عدم بازدارندگی آنلاین می‌تواند کنترل رفتارهای تکانشی را کاهش دهد و تأثیر تمایلات و رفتارهای انتقام‌جویانه‌ای را که اغلب در دوران نوجوانی ایجاد می‌شوند، تشدید کند (Juliati et al., 2025) و به تبع آن حس دیگرآزاری نوجوانان را به سبب همین گمنامی و عدم بازدارندگی آنلاین افزایش دهد.

در مجموع پژوهش حاضر با اتخاذ روش کیفی به شناسایی عوامل موثر بر شکل‌گیری قلدری سایبری دانش‌آموزان پرداخت. در این مطالعه شاخص‌های موثر شکل‌گیری قلدری سایبری از بطن مصاحبه‌های کیفی با ۱۱ نوجوانان دانش‌آموز حاصل شد که هر یک به فراخور درکی که نسبت به تجربیات خویش داشتند، عوامل متفاوتی را بر شکل‌گیری قلدری سایبری گزارش کردند. در نگاهی جامع می‌توان گفت که هر یک از عوامل شناسایی شده فرعی و اصلی می‌تواند به عنوان متغیرهای تأثیرگذار در کنترل و حتی پیشگیری از رفتارهای قلدری سایبری در دانش‌آموزان نقش کلیدی داشته باشد. براین اساس توجه به نتایج به‌دست آمده از سوی پژوهشگران، مشاوران و روان‌درمانگران می‌تواند گامی موثر در یاری آنان برای پیشگیری و درمان این معضل باشد. این پژوهش در مسیر خود با محدودیت‌هایی روبرو بود که از جمله آن می‌توان به کمبود منابع مطالعاتی و پژوهشی فارسی در زمینه قلدری سایبری (مطالعات همبستگی و پیش‌بین) و دوزبانه بودن مشارکت‌کنندگان (گاهاً بعضی از دانش‌آموزان در فرایند مصاحبه به منظور توضیح عمیق‌تر منظور خود، از زبانی ترکی استفاده کردند) اشاره کرد. افزون بر این، با نظر به اینکه قلدری سایبری با فرهنگ و جنسیت (Mahama et al., 2024) در ارتباط است و بررسی بافت فرهنگی هر جامعه (کشور، شهری، حتی روستا) می‌تواند، بینش‌های ارزشمندی در مورد چالش‌ها و تجربیات منحصر به فرد دانش‌آموزان از قلدری سایبری ارائه دهد که می‌تواند به توسعه مداخلات و سیستم‌های پشتیبانی خاص کمک کند؛ با این وجود انجام این مطالعه در بین فرهنگ مختص به جامعه آماری (شهر اردبیل و دانش‌آموزان پسر) به عنوان محدودیت در نظر گرفته شد. براین اساس پیشنهاد می‌گردد چنین مطالعاتی بر روی سایر اقشار (دانشجویان، نوجوانان کانون‌های اصلاح و تربیت و غیره)، بر روی جنسیت دختران و در مناطق و فرهنگ‌های مختلف صورت گیرد، تا با نظر به تفاوت‌های فرهنگی و اجتماعی گامی مؤثرتری در شناسایی هر چه دقیق‌تر عوامل تأثیرگذار بر این معضل برداشته شود. در نهایت اعتقاد پژوهشگران بر این است که شاخص‌های برآمده از این پژوهش با نقشی که در شکل‌گیری قلدری-سایبری دارند، می‌توانند بسترهای لازم را برای کاهش این معضل فراهم آورند. بعلاوه اطلاعات حاصل را می‌توان در تهیه بسته‌های آموزشی/ درمانی برای پیشگیری و درمان این معضل به کار بست.

سپاسگزاری

از تمامی شرکت‌کنندگان در این مطالعه تشکر و قدردانی می‌گردد.

منابع

- آقابابایی، س.، پاکدل، م.، باباپور، ل.، و راکي، س. (۱۴۰۲). ارائه مدل ساختاری نقش میانجی همدلی در رابطه بین بدتنظیمی هیجانی با قلدری سایبری در دانش آموزان دختر شهر اصفهان. *پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری*، ۸(۵۶)، ۳۴۳ – ۳۵۴. <http://ijndibs.com/article-1-871-en.html>
- احمدی، ش.، و بشرپور، س. (۱۴۰۲). پیش‌بینی قلدری سایبری بر اساس عدم بازداری آنلاین و پذیرش ادراک شده مادران با نقش میانجی ثبات هیجانی: یک مطالعه توصیفی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، ۲۲ (۴)، ۳۱۹–۳۳۲. <http://journal.rums.ac.ir/article-1-6953-fa.html>
- اسمعیلی، ر.، محمدی، ا.، و حقیقت، س. (۱۴۰۲). ارایه مدل رگرسیونی وابستگی به شبکه‌های اجتماعی بر اساس تمایز یافتگی و ارتباطی در نوجوانان. *پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۷(۶۱)، ۵۶–۶۶. <https://doi.org/10.22034/jiera.2023.394582.2960>
- بشرپور، س.، و زردی گیگلو، ب. (۱۳۹۸). خصوصیات روان سنجی مقیاس تجربه قلدری-قربانی سایبری در دانش-آموزان. *روانشناسی مدرسه*، ۸(۱) (پیاپی ۲۹)، ۵۷–۶۳. <https://doi.org/10.22098/JSP.2019.795>
- جهانی‌زنگیر، ح.، اقبالی، م.، و جعفرزاده‌دشابلاغ، ح. (۱۴۰۲). پیش‌بینی قلدری سایبری براساس تکانشگری، بی تفاوتی اخلاقی و صفات تاریک شخصیت در نوجوانان دارای وابستگی به فضای مجازی. *رویش روان‌شناسی*، ۱۲(۴)، ۱۸۷–۱۹۶. <http://frooyesh.ir/article-4576-1>
- حائری، ه.، بشردوست، س.، و صابری، ه. (۱۴۰۰). ارائه مدل برای پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی بر اساس گرایش به شخصیت خودشیفته و نیاز به ارتباط با میانجی‌گری نیاز به تأییدطلبی در دانش‌آموزان. *پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۵(۵۴)، ۶۸–۷۹. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23831324.1400.15.54.5.1>
- رحمتی، ص.، و سیفی، ر. (۱۴۰۰). شیوع‌شناسی و بررسی عوامل خطر ساز و حفاظت‌کننده مزاحمت سایبری با رویکرد تحولی: یک مطالعه مروری روایتی. *رویش روان‌شناسی*، ۱۰(۱۱)، ۳۸–۲۵. <http://frooyesh.ir/article-1-3120-fa.html>
- سلامی، ف.، جمهری، ف.؛ نصرالهی، ب. و نوری، ر. (۱۴۰۴). تدوین مدل ساختاری قلدری سایبری بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده و روابط بین‌فردی با میانجی‌گری صفات تاریک شخصیت در کاربران نوجوان شبکه‌های اجتماعی *مجله علوم روانشناختی* ۲۴ (۱۵۳)، ۱۳۷–۱۵۴. <http://psychologicalscience.ir/article-1-2853-fa.html>
- شیخ‌الاسلامی، ع.؛ سیداسماعیلی قمی، ن.؛ زردی گیگلو، ب. و خاکدال قوجه بیگلو، س. (۱۴۰۴). بررسی ویژگی‌های روانسنجی مقیاس اوباشگری مجازی در دانش‌آموزان. *فصلنامه روانشناسی مدرسه و آموزشگاه*، ۱۴(۱)، ۵۹–۷۰. <https://doi.org/10.22098/jsp.2024.15948.5959>
- عبدالحمیدی، ک.، غدیری، ف.، و محمدزاده، ع. (۱۴۰۲). پیش‌بینی پرخاشگری سایبری بر اساس همدلی، بی تفاوتی اخلاقی و نشخوار خشم در نوجوانان. *پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی*، ۵۰ (۲)، ۱۵–۳۰. <https://doi.org/10.22034/spr.2023.386910.1820>
- کلاتری، م. (۱۳۹۹). *تحلیل داده‌های کیفی: آموزش نحوه گدگذاری*. چاپ اول، انتشارات مهد پژوهش. <https://www.gisoom.com/book/11671641>
- یگانه، ن. (۱۴۰۱). روابط ساختاری پنج عامل بزرگ شخصیت با نشانه‌های صفت شخصیتی دگرآزاری با میانجی‌گری شادنفرود در دانشجویان. *روانشناسی کاربردی*، ۱۶(۱)، ۱۳۵–۱۵۹. <https://doi.org/10.52547/apsy.2021.223890.1161>

References

- Abdolmohammadi, K., Ghadiri, F., & Mohammadzadeh, A. (2014). Predicting cyber aggression based on empathy, moral indifference, and anger rumination in adolescents. *Social Psychology Research*, 50 (2), 15-30. <https://doi.org/10.22034/spr.2023.386910.1820> (in Persian)
- Abell, L., & Brewer, G. (2018). Machiavellianism and schadenfreude in women's friendships. *Psychological reports*, 121(5), 909-919. <https://doi.org/10.1177/0033294117741652>
- Aghababaei, S., Pakdel, M., Babapour, L., and Raki, S. (2025). Presenting a structural model of the mediating role of empathy in the relationship between emotional dysregulation and cyberbullying in female students of Isfahan. *New Advances in Behavioral Sciences*, 8(56), 343 – 354. <http://ijndibs.com/article-1-871-en.html> (in Persian)

- Ahmadi, Sh., & Basharpour, S. (2023). Predicting cyberbullying based on online disinhibition and mothers' perceived acceptance with the mediating role of emotional stability: A descriptive study. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences*, 22 (4), 319-332. <http://journal.rums.ac.ir/article-1-6953-fa.html> (in Persian)
- Alavi, M., Garg, A., & Wanigatunga, N. (2025). The relationships between Dark Tetrad traits and adolescent cyberbullying and cybertrolling with online time and life satisfaction as moderators. *Discover Psychology*, 5(1), 29-36. <http://dx.doi.org/10.1007/s44202-025-00351-6>
- Andres, F. (2025). The Role of Emotional Intelligence in Self-Awareness and Well-Being. In *Development of Self-Awareness and Wellbeing: Global Learning Challenges in a Shifting Society* (pp. 1-46). IGI Global Scientific Publishing. <http://dx.doi.org/10.4018/979-8-3373-0360-4.ch001>
- Antoniadou, N., Kokkinos, C. M., & Markos, A. (2016). Development, construct validation and measurement invariance of the Greek cyber-bullying/victimization experiences questionnaire (CBVEQ-G). *Computers in Human Behavior*, 65, 380–390. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.08.032>
- Arató, N., Zsidó, A. N., Rivnyák, A., Peley, B., & Labadi, B. (2022). Risk and protective factors in cyberbullying: the role of family, social support and emotion regulation. *International journal of bullying prevention*, 4(2), 160-173. <https://doi.org/10.1007/s42380-021-00097-4>
- Auriemma, V., Iorio, G., Roberti, G., & Morese, R. (2020). Cyberbullying and empathy in the age of hyperconnection: an interdisciplinary approach. *Front Sociol*, 5, 551881. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2020.551881>
- Basharpour, S., & Zardi, B. (2019). Psychometric properties of cyber-bullying/victimization experiences questionnaire (CBVEQ) in students. *Journal of school psychology*, 8(1), 43-57. <https://doi.org/10.22098/JSP.2019.795> (in Persian)
- Bonfa-Araujo, B., Machado, G. M., Lima-Costa, A. R., & Jonason, P. K. (2025). Testing the distinction between sadism and psychopathy: A metanalysis. *Personality and Individual Differences*, 235, 112973. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2024.112973>
- Bozzola, E., Spina, G., Agostiniani, R., Barni, S., Russo, R., Scarpato, E., ... & Staiano, A. (2022). The use of social media in children and adolescents: Scoping review on the potential risks. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(16), 9960. <https://doi.org/10.3390/ijerph19169960>
- Cohen, A. (2024). *The cyber Predators: Dark personality and online misconduct and Crime*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009416849>
- Cresswell, J. (2013). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. <https://books.google.com/books/about/Qualitative>.
- Dzunnuirou, N. R., Julianingrum, P. P., & Rahmawati, I. (2023). Relationship between personality type and self-control with cyberbullying behavior in adolescents. *Pedimaternel Nursing Journal*, 9(1), 6-12. <https://doi.org/10.20473/pnmj.v9i1.37582>
- Edler, K., & Valentino, K. (2024). Parental self-regulation and engagement in emotion socialization: A systematic review. *Psychological Bulletin*, 150(2), 154–191. <https://doi.org/10.1037/bul0000423>
- Esmaili, R., Mohammadi, A., & Haghighat, S. (2023). Presenting a regression model of dependence on social networks based on differentiation and communication patterns in adolescents. *Journal of Research in Educational Systems*, 17(61), 46-56. <https://doi.org/10.22034/jiera.2023.394582.2960> (in Persian)
- Falla, D., Ortega-Ruiz, R., da Costa Ferreira, P., Veiga Simão, A. M., & Romera, E. M. (2023). The effect of cyberbullying perpetration on empathy and moral disengagement: Testing a mediation model in a three-wave longitudinal study. *Psychology of violence*, 13(5), 436. <https://doi.org/10.1037/vio0000472>
- Febriana, B., Hamid, A. Y. S., Rustina, Y., & Daulima, N. H. C. (2026). Self-Control in Cyberbullying among Adolescents: A Concept Analysis. *Pacific Rim International Journal of Nursing Research*, 30(1), 209-220. <https://doi.org/10.60099/prijnr.2026.276941>
- Feshbach, N. D., & Feshbach, S. (1978). Toward an Historical, Social, and Developmental Perspective on Children's Rights. *Journal of Social Issues*, 34(2), 12-20. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1978.tb01025.x>
- Fulantelli, G., Taibi, D., Scifo, L., Schwarze, V., & Eimler, S. C. (2022). Cyberbullying and cyberhate as two interlinked instances of cyber-aggression in adolescence: A systematic review. *Frontiers in Psychology*, 13, Article 909299. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.909299>
- Geng, Z., Zeng, B., & Guo, L. (2024). Associations between behavioral, cognitive, and emotional self-regulation and academic and social outcomes among Chinese children: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 36(1), 411-415. <http://dx.doi.org/10.1007/s10648-023-0840-3>
- Grigg, D. W. (2010). Cyber-aggression: Definition and concept of cyberbullying. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 20, 143–156. <https://doi.org/10.1375/ajgc.20.2.143>
- Haeri, H., Bashardost, S., & Saberi, H. (2022). Presenting a Model for Predicting Social Network Addiction Based on Narcissistic Personality Tendency and Need for Relationship Mediating the Need for Approval Seeking in Students. *Journal of Research in Educational Systems*, 15(54), 68-79. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23831324.1400.15.54.5.1> (in Persian)
- Hamel, N., Schwab, S., & Wahl, S. (2021). Bullying: Group differences of being victim and being bully and the influence of social relations. *Studies in Educational Evaluation*, 68, 100964. <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2020.100964>
- Hikmat, R., Suryani, S., Yosep, I., & Jeharsae, R. (2024). Empathy's Crucial Role: Unraveling Impact on Students Bullying Behavior-A Scoping Review. *Journal of Multidisciplinary Healthcare*, 3, 3483-3495. <https://doi.org/10.2147/jmdh.s469921>

- Hou, B., Xie, M., Yan, H., & Wang, D. (2024). Impulsive mode decomposition. *Mechanical Systems and Signal Processing*, 211, 111227. <https://doi.org/10.1016/j.ymssp.2024.111227>.
- Huang, Q. L., Ho, W. S., & Cheung, H. N. (2024). Exploring the mediating role of self-regulation in bullying victimization and depressive symptoms among adolescents: a cross-regional and gender analysis. In *Healthcare* (Vol. 12, No. 15, p. 1486). MDPI. <https://doi.org/10.3390/healthcare12151486>.
- Jahani Zingir, H., Eghbali, M., & Jafarzadeh dashbolagh, H. (2023). Prediction of cyberbullying based on impulsivity, Moral disengagement and dark personality traits in adolescents with addiction to cyberspace. *Rooyesh*, 12(4), 187-196. <http://frooyesh.ir/article-1-4576-fa.html> (in Persian)
- Johander, E., Trach, J., Turunen, T., Garandeau, C. F., & Salmivalli, C. (2022). Intention to stop bullying following a condemning, empathy-raising, or combined message from a teacher—do students' empathy and callous-unemotional traits matter? *Journal of youth and adolescence*, 51(8), 1568-1580. <https://doi.org/10.1007/s10964-022-01613-5>
- Juliati, K., Nugroho, S., & Qorifah, N. N. (2025). Online disinhibition and anonymity in adolescent tiktok discourse: implications for cyberbullying and digital education. *Journal of Pragmatics and Discourse Research*, 5(2), 163-173. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.107352>
- Kalantari, M. (2019). Qualitative Data Analysis: Teaching How to Code. First Edition, Publisher: Mahd Pahoeohoe Publications. <https://www.gisoom.com/book/11671641> (in Persian)
- Kasturiratna, K. S., & Hartanto, A. (2024). The Moderating Role of Trait Online Disinhibition in Exacerbating the Online Victim-Bully Cycle. *Journal of Technology in Behavioral*, 2, 1-13. <http://dx.doi.org/10.1007/s41347-024-00450-6>
- Kennedy, A., & Brausch, A. M. (2024). Emotion dysregulation, bullying, and suicide behaviors in adolescents. *Journal of affective disorders reports*, 15, 100715. <https://doi.org/10.1016/j.jadr.2023.100715>
- Kim, J., & Shin, N. (2025). Relations of Empathy and Theory of Mind with Difficulties in Peer Relationships in School-Aged Children. *Journal of Child and Family Studies*, 34(7), 1941-1951. <http://dx.doi.org/10.1007/s10826-025-03034-x>
- Kircaburun, K., Hussain, Z., Savcı, M., & Griffiths, M.D. (2023). The role of aggression in the association of cyberbullying victimization with cyberbullying perpetration and problematic social media use among adolescents. *Journal of Concurrent Disorders*, 14, 321-330. <https://doi.org/10.54127/AQJW5819>.
- Kowalski, R. M., Limber, S. P., & Agatston, P. W. (2012). *Cyber Bullying: Bullying in the Digital Age*, 2nd Edn. Malden, MA: Wiley-Blackwell. <https://www.wiley.com/en-us/Cyberbullying%253A+Bullying>
- Kowalski, R. M., Limber, S. P., & McCord, A. (2019). A developmental approach to cyberbullying: Prevalence and protective factors. *Aggression and Violent Behavior*, 45, 20–32. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.02.009>
- Krämer, N., Sobieraj, S., Feng, D., Trubina, E., & Marsella, S. (2018). Being bullied in virtual environments: experiences and reactions of male and female students to a male or female oppressor. *Frontiers in psychology*, 4, 253- 261. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00253>
- Lobbestael, J., Wolf, F., Gollwitzer, M., & Baumeister, R. F. (2024). Those who (enjoy to) hurt: The influence of dark personality traits on animal-and human directed sadistic pleasure. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 85, 101963. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2024.101963>
- Lozano-Blasco, R., Robres, A. Q., & Sánchez, A. S. (2022). Internet addiction in young adults: A meta-analysis and systematic review. *Computers in Human Behavior*, 130, 107201. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chb.2022.107201>
- Luthar, B., & Pušnik, M. (2021). Intimate media and technological nature of sociality. *New media & society*, 23(5), 1257-1277. <http://dx.doi.org/10.1177/1461444820912387>
- Mahama, I., Edoh-Torgah, N. A., Miezah, D., Ammah, C., & Amponsah, M. O. (2024). The predictive relationship between curiosity and internet addiction among tertiary students in Ghana. *Discover Psychology*, 4(1), 114. <https://doi.org/10.3390/bs13010020>
- Mallmann, C. L., de Macedo, C. S., & Zanatta Calza, T. (2018). Cyberbullying and coping strategies in adolescents from Southern Brazil. *Acta Colombiana de Psicología*, 21(1), 13-43. <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=79855072002>.
- Mote, A. S., & Bankar, S. (2025). Impact of Social Media Networking on the Lifestyle of Youth. *The Empirical Economics Letters*, 23(2), 120-134. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.13186755>
- Ni, J., Fu, H., Zhu, Y., Li, Z., Wang, S., & Su, H. (2025). Social media usage and cyberbullying: the moderating role of tie strength. *Frontiers in Psychology*, 16, 1490022. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1490022>
- Niaz, N., She, D., & Warda, S. (2025). Impact of sadism on cyberstalking among youth involved in cyberstalking. *Journal of Psychology, Health and Social Challenges*, 3, 1-10. <http://dx.doi.org/10.59075/ijss.v3i2.1231>
- Nobakht, H. N., Wichstrøm, L., & Steinsbekk, S. (2025). Longitudinal Relations between Social Media Use and Cyberbullying Victimization across Adolescence: Within-Person Effects in a Birth Cohort. *Journal of Youth and Adolescence*, 1-10. <https://doi.org/10.1007/s10964-025-02205-9>
- Özkan, Y., Sadıç, Ç. Ç., Özmutlu, A. G., Kara, A., & Gerçek, H. G. (2025). Examining the Link between Impulsivity, Internet Addiction, Cyberbullying, and Cybervictimization among Adolescents in a Child and Adolescent Psychiatry Outpatient Clinic. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 47(3), 467-476. <https://doi.org/10.20515/otd.1619413>
- Paley, B., & Hajal, N. J. (2022). Conceptualizing emotion regulation and coregulation as family-level phenomena. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 25(1), 19-43. <https://doi.org/10.1007/s10567-022-00378-4>
- Panatık, S. A., Raof, N. N. A., Nordin, N. A., Yusof, J., & Shahrin, R. (2022). Effect of Dark Triad personality on cyberbullying behavior among Malaysian university students. *The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences*, 25, 26-44. <http://dx.doi.org/10.55549/epess.1192356>

- Pang, Y., Wang, J., Li, W., Mao, S., & Song, C. (2025). Social network sites usage, cyberbullying perpetration, and adolescent depression: A cross-lagged panel analysis. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 17(1), S14–S21. <https://doi.org/10.1037/tra0001900>
- Peter, I. K., & Petermann, F. (2018). Cyberbullying: A concept analysis of defining attributes and additional influencing factors. *Computers in human behavior*, 86, 350-366. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.05.013>
- Quintana-Orts, C., Ferreira, P. d. C., Casas, J. A., Veiga Simão, A. M., & Del Rey, R. (2025). Cyberbullying experiences: Whether and how do the need for popularity and emotional intelligence dimensions affect them? *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 159(6), 419–444. <https://doi.org/10.1080/00223980.2024.2414287>
- Rahmati, S., & Seyfi, R. (2022). Epidemiology and study of risk and protective factors of cyberbullying with a developmental approach: a narrative review study. *Rooyesh*, 10(11), 25-38. <http://frooyesh.ir/article-1-3120-fa.html> (in Persian)
- Ray, G., McDermott, C. D., & Nicho, M. (2024). Cyberbullying on social media: Definitions, prevalence, and impact challenges. *Journal of cybersecurity*, 10(1), tyae026. <https://doi.org/10.1093/cybsec/tyae026>
- Rębisz, S., Jasińska-Maciąg, A., Grygiel, P., & Dolata, R. (2023). Psycho-social correlates of cyberbullying among Polish adolescents. *International journal of environmental research and public health*, 20(8), 5521. <https://doi.org/10.3390/ijerph20085521>
- Rejeb, A., Rejeb, K., Zrelli, I., & Süle, E. (2025). Tracing knowledge diffusion trajectories in the research field of cyberbullying. *Heliyon*, 11(1)61-74. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e41141>
- Romualdo, C., de Oliveira, W. A., Nucci, L. B., Rodríguez Fernández, J. E., M., & Andrade, A. L. M. (2025). Cyberbullying victimization predicts substance use and mental health problems in adolescents: Data from a large-scale epidemiological investigation. *Frontiers in Psychology*, 16, 1499352. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1499352>
- Rosemary, R., Wardhana, A. B., Syam, H. M., & Susilawati, N. (2024). The relationship between anonymity and cyber sexual harassment by Twitter users: A cross-sectional study. *Journal of Community Mental Health and Public Policy*, 6(2), 95-104. <https://doi.org/10.51602/cmhp.v6i2.131>
- Rueda, P., Pérez-Romero, N., Cerezo, M. V., & Fernández-Berrocal, P. (2022). The role of emotional intelligence in adolescent bullying: A systematic review. *Revista de Los Psicólogos de La Educación*, 28(1), 53-59. <https://doi.org/10.5093/psed2021a29>
- Sala, A., Porcaro, L., & Gómez, E. (2024). Social media use and adolescents' mental health and well-being: an umbrella review. *Computers in Human Behavior Reports*, 14, 100404. <https://doi.org/10.1016/j.chbr.2024.100404>
- Salami, F., Jomehri, F., Nasrollahi, B., & Noury, R. (2025). Developing a structural model of cyberbullying based on family communication patterns and interpersonal relationships, with the mediation of dark personality traits in adolescent social media users. *Journal of Psychological Science*, 24(153), 137-154. <https://doi.org/10.61186/jps.24.153.137> (in Persian)
- Santre, S. (2023). Cyberbullying in adolescents: A literature review. *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 35(1), 1-7. <https://doi.org/10.1515/ijamh-2021-0133>
- Saruddin, M. Z., Fattah Azman, A. Z., Mohd Zulkefli, N. A., & Isa, M. R. (2025). Prevalence of Cyberbullying and Its Associated Factors Among High School Students in Klang District Malaysia. *Malaysian Journal of Medicine & Health Sciences*, 21(3), 301-310. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2023-072801>
- Sheykholeslami, A., Seyedesmaili Ghomi, N., Zardi Gikloo, B., & Khakdal Ghojebeyglou, S. (2025). Investigating the psychometric properties of the Online Trolling Scale in students. *Journal of School Psychology and Institutions*, 14(1), 59-70. <https://doi.org/10.22098/jsp.2024.15948.5959> (in Persian)
- Shohoudi Mojdehi, A., Leduc, K., Shohoudi Mojdehi, A. Talwar, V. (2019). Examining cross-cultural differences in youth's moral perceptions of cyberbullying. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 22(4), 243-248. <https://doi.org/10.1089/cyber.2018.0339>
- Steinvik, H. R., Duffy, A. L., & Zimmer-Gembeck, M. J. (2024). Bystanders' responses to witnessing cyberbullying: the role of empathic distress, empathic anger, and compassion. *International Journal of Bullying Prevention*, 6(4), 399-410. <https://doi.org/10.1007/s42380-023-00164-y>
- Strauss, A., & Corbin, J. (1997). *Grounded theory in practice*. Thousand Oaks, CA: Sage. <https://www.amazon.com/Grounded-Theory-Practice-Anselm-Strauss/dp/0761907483>
- Tagaymuratovna, P. D. (2025). Analysis of the factors contributing to the prevalence of cyberbullying threats. *Journal of Social Sciences and Humanities Research Fundamentals*, 5(06), 30-37. <http://dx.doi.org/10.55640/jsshfrf-05-06-08>
- Talwar, P., Mustaffa, M. S., Abd Rahman, D. M. F. B., & Ismaili, G. B. (2024). Mediating effect of loneliness on the relationship between self-esteem and cyberbullying among university students: Gender difference as a moderator. *Malaysian Journal of Psychiatry*, 33(1), 14-19. https://doi.org/10.4103/mjp.mjp_1_24
- Tu, S. (2025). The impact of online social networking on the interpersonal relationships of Chinese college students. *International Journal of Educational Review*, 1(1), 31-53. <http://dx.doi.org/10.64583/ph2qpq42>
- Udris, R. (2014). Cyberbullying among high school students in Japan: Development and validation of the Online Disinhibition Scale. *Computers in Human Behavior*, 41, 253-261. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.09.036>
- Vivolo-Kantor, A. M., Martell, B. N., Holland, K. M., & Westby, R. (2014). A systematic review and content analysis of bullying and cyber-bullying measurement strategies. *Aggression and Violent Behavior*, 19(4), 423–434. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2014.06.008>
- Weisz, E., & Cikara, M. (2021). Strategic regulation of empathy. *Trends in Cognitive Sciences*, 25(3), 213-227. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2020.12.002>

- Wen, R., & Miura, A. (2025). Online disinhibition is not a master key: an examination of online disinhibition mechanisms. *Internet Research*, 35(7), 52-70. <https://doi.org/10.1108/INTR-07-2024-1143>
- Williams, C., Griffin, K. W., Botvin, C.M., Sousa, S., & Botvin, G.J. (2024). Self-Regulation as a Protective Factor against Bullying during Early Adolescence. *Youth*, 4(2), 478-491. <https://doi.org/10.3390/youth4020033>.
- Xu, W., Zhao, B., & Jin, C. (2024). A meta-analysis of the relationship between personality traits and cyberbullying. *Aggression and Violent Behavior*, 79, 101-111. <http://dx.doi.org/10.1016/j.avb.2024.101992>
- Yang, J., Wang, N., Gao, L., & Wang, X. (2021). Deviant peer affiliation and adolescents' cyberbullying perpetration: Online disinhibition and perceived social support as moderators. *Children and Youth Services Review*, 127, Article 106066. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.106066>
- Yeganeh, N. (1401). Structural relationships between the Big Five personality factors and symptoms of the personality trait of altruism with the mediation of Schadenfreude in students. *Applied Psychology*, 16(1), 135-159. <https://doi.org/10.52547/apsy.2021.223890.1161> (in Persian)
- Zhao, L., Wu, Y., Huang, X., & Zhang, L. (2022). Network anonymity and cyberbullying among Chinese adolescents: A moderated mediation model. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 637. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020637>
- Zhao, Y., Chu, X., & Rong, K. (2023). Cyberbullying experience and bystander behavior in cyberbullying incidents: The serial mediating roles of perceived incident severity and empathy. *Computers in Human Behavior*, 138, 107484 . <https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107484>
- Zhu, F., Xiao, W., Wu, X., Zhuang, L., Cai, J., & Liu, L. (2025). Cross-lagged analysis of cyberbullying victimization, school connection, and depression among high school students. *Personality and Individual Differences*, 233, 112892. <https://ssrn.com/abstract=4933045>